

Världens konkurrenskraftigaste land?

Danmarks strategier för ökad konkurrenskraft

Martin Flack

Regleringsbrevsuppdrag nr 8, 2007

Dnr 1-010-2007/0028

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier

Studentplan 3, 831 40 Östersund

Telefon 063 16 66 00

Telefax 063 16 66 01

E-post info@itps.se

www.itps.se

ISSN 1652-0483

[[Click here and type printer](#)], [[Click here and type place and year](#)]

För ytterligare information kontakta [[Click here and type person to contact](#)]

Telefon [[Click here and type telephonenumber](#)]

E-post [[Click here and type e-mailaddress](#)]

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	8
1.1 Fakta om landet.....	8
1.2 Ekonomisk utveckling.....	8
1.3 Den politiska situationen	11
2 Danmarks väg till världens starkaste konkurrenskraft	13
2.1 Utbildning och forskning.....	15
2.1.1 Grundskola och gymnasium.....	15
2.1.2 Högskola och universitet	16
2.1.3 Forskning.....	17
2.2 Innovationer och entreprenörskap, två centrala frågor.....	20
2.2.1 Omställning och förnyelse för stärkt konkurrenskraft	20
2.2.2 Entreprenörskapspolitik med fokus på produktivitet och tillväxt	22
2.3 Andra fokusområden	27
2.3.1 Arbetsmarknaden	27
2.3.2 Hållbar utveckling, energi och klimat	29
2.3.3 Infrastruktur.....	32
3 Kommentarer och slutsatser	34
4 Referenser	35
5 Bilaga 1: Organisationsdiagram för ett urval av departement	38
6 Bilaga 2: Preliminär fördelning av miljömiljarden	42

Sammanfattning

Danmark är ett utvecklat industriland med en hög och jämnt fördelad levnadsstandard. Välståndet, mätt som BNP per capita, är något högre än i Sverige och Finland, men omkring 15 procent lägre än i till exempel USA och Norge. Det är den danska regeringens målsättning att Danmark ska bli ett av världens mest konkurrenskraftiga länder så att välståndet kan fortsätta att öka och att Danmark även i framtiden ska kunna tillhöra de rikaste länderna i världen.

Den danska näringspolitiken för stärkt internationell konkurrenskraft finns formulerad i dokumentet ”Danmark i den Globala Ekonomin”¹ och omfattar över 300 konkreta målsättningar inom elva områden, vilka kan samlas under fyra huvudsakliga rubriker:

- Utbildning i världsklass
- Stark och nyskapande forskning
- Omställning och förnyelse (Innovationer)
- Entreprenörskap med tillväxtfokus

Utbildning anses vara en helt central del för konkurrenskraft på lång sikt, grundskola såväl som gymnasium, högskola och universitet. I grundskolan prioriteras i första hand de fyra grundläggande ämnena läsning, matematik, naturkunskap och engelska, men på senare år har barnens kreativa förmåga blivit en allt viktigare aspekt. Målsättningen är att höja nivån avsevärt på de svagaste samtidigt som de bästa eleverna ska kunna mäta sig med de bästa i världen.

Fler ska börja i, och framförallt slutföra gymnasiet. Målsättningen är att minst 85 procent av varje årskull ska ta gymnasieexamen 2010 och 95 procent 2015. Idag har Danmark en situation där många inte avslutar sina gymnasiestudier utan hoppar av för att arbeta i lågkvalificerade yrken. Omkring 80 procent av varje årskull tar studentexamen och denna siffra har varit i stort sett oförändrad de senaste tio åren. Syftet med att öka andelen som genomgår gymnasiet är att fler också ska få möjlighet att studera vidare vid universitet och högskola, vilket anses vara en viktig förutsättning för en stark och nyskapande forskning såväl som för en ökad innovationskapacitet i ekonomin.

Danmark har ambitioner att bli en utpräglad kunskapsnation. För att uppnå detta måste man satsa på de högre utbildningarna, det vill säga på universitet och högskolor. Regeringens målsättning är att minst 50 procent av varje årskull ska genomgå en högre utbildning från 2015 och framåt. Fler unga ska också välja naturvetenskapliga utbildningar och innehållet i samtliga kurser och program ska svara mot samhällets behov.

Ett viktigt motiv bakom satsningarna på grundskola och högre utbildningar är att förbättra kvaliteten på forskningen. Redan idag är Danmark ett av de länder i världen som har högst andel vetenskapliga publikationer per capita och citationer per artikel. För att ytterligare stärka forskningen är målsättningen att gradvis öka de offentliga satsningarna till en procent av BNP samtidigt som ett flertal åtgärder genomförs för att förbättra även kvaliteten. En större andel av de offentliga forskningsbidragen ska delas ut i konkurrens mellan olika aktörer, samarbetet mellan forskningsinstitut och näringsliv ska öka och tillgången till kvalificerade forskare inom relevanta områden likaså.

¹ Danska regeringen 2006b

Forskningens resultat ska också i högre grad omsättas till ny kunskap, nya produkter och nya tjänster som kan användas i ett kommersiellt syfte, det vill säga till innovationer i det privata näringslivet. I februari 2007 sjösatte regeringen, genom Rådet för Teknologi och Innovation (RTI), ett särskilt handlingsprogram för innovationer, InnovationDanmark 2007-2010.² Programmet omfattar mer än 70 konkreta initiativ för att främja innovationer och RTI har avsatt tre miljarder DKK för att initiativen ska omvandlas i faktiska och effektiva åtgärder.

Danmark har ett relativt högt nyföretagande jämfört med andra länder³ och fokuserar entreprenörskapspolitiken på att öka tillväxten i de nya företagen. De så kallade tillväxtentreprenörerna anses vara särskilt viktiga för den samlade utvecklingen i ekonomin genom deras bidrag till både sysselsättnings- och produktivitetstillväxt. Ramvillkoren för entreprenörskap med tillväxtfokus beskrivs i Erhvervs- og Byggestyrelsen årliga rapport "Entreprenörskapsindex".

Basen för entreprenörskapsindexet är de fem huvudområden som identifierats som de viktigaste för ett gynnsamt entreprenörskapsklimat:

- Marknad och efterfrågan
- Kapitalförsörjning
- Kunskapsförsörjning
- Incitament och
- Kultur (synen på företagande och entreprenörskap)

Ambitionen är att utvecklingen inom varje område ska kunna mätas och följas över tiden med lämpliga indikatorer. Till viss del har man redan uppnått detta. Allmänt erkända och internationellt jämförbara indikatorer finns framförallt inom områdena Kapital, Kunskap och Incitament, medan det fortfarande saknas några pusselbitar gällande Marknad och Kultur.⁴

Vid sidan av dessa huvudsakliga faktorer som antas vara viktiga för Danmarks konkurrenskraft finns två övriga områden som tar stor plats både i den offentliga debatten och på den politiska agendan: klimat- och energifrågan och arbetsmarknadspolitiken.

Danmark har skrivit på Kyoto-protokollet och förbundit sig att drastiskt minska utsläppen av växthusgaser under kommande år. Detta utgör, liksom för de flesta andra länder, en stor utmaning och kräver betydande insatser. Den danska regeringens strategi bygger på två huvudsakliga pusselbitar som för att åstadkomma en stor del av den förändring som krävs. Dels satsar man kraftigt på att utveckla miljötekniken, då denna ses som ett verktyg som både kan minska miljöpåverkan och har potential att bidra till ekonomisk tillväxt, och dels arbetar man fokuserat för att öka energieffektiviteten i såväl industrin som hushållen.

I juli 2007 presenterade regeringen sin handlingsplan för främjandet av miljöteknik⁵ vilken innehåller nio övergripande initiativ inom vilka ett flertal konkreta åtgärder planeras för de

² <http://innovationdanmark.nu/>

³ *Det bör påpekas att internationella jämförelser av nyföretagande är behäftade med stora osäkerheter och ska tolkas med försiktighet. Detta är dock den bild som den danska regeringen utgår ifrån.*

⁴ *Se sid. 25 i Entreprenörskapsindex 2006.*

⁵ *Danska regeringen (2007c)*

kommande 5-10 åren. Till viss del finansieras åtgärderna av den så kallade miljömiljarden, varav 120 miljoner är avsatta till miljötekniksatsningar under perioden 2007-2009. Därutöver är den främsta källan till finansiering medel från de övergripande satsningarna på forskning, utveckling och innovationer inom ramen för globaliseringsbudgeten⁶. Bidraget härifrån är 670 miljoner DKK fram till 2010. Även finansiering från EU kommer att spela en avgörande roll för den danska handlingsplanens framgång.

Energieffektiviseringar är den andra pusselbiten i klimatstrategin och här har regeringen träffat breda uppgörelser med såväl övriga riksdagspartier som stora delar av näringslivet. Till exempel slöt regeringen i augusti 2006 ett avtal om energieffektivitet med landets energiproducenter och -distributörer.⁷ Avtalet gäller mellan 2006 och 2013 och innebär att ovan nämnda företag förbinder sig att genomföra energibesparingar motsvarande totalt 2,05 PJ (PetaJoule, en petajoule är tusen trillioner joule vilket ungefär motsvarar 30 miljoner kW-timmar) per år under perioden. Hur besparingarna sker är upp till företagen själva att bestämma, detta för att få till stånd en så kostnadseffektiv förändring som möjligt.

Slutligen är arbetsmarknadspolitiken ett mycket viktigt område, inom vilket den danska modellen också blivit uppmärksammas internationellt. Kombinationen av en flexibel arbetsmarknadslagstiftning och generösa trygghetssystem, så kallad flexicurity har av många ansetts relativt framgångsrik. Efter att detta system togs i bruk i början av 1990-talet har arbetslösheten sjunkit från 10 procent till knappt 4 procent. Det bör dock poängteras att denna period kännetecknats av en relativt gynnsam ekonomisk utveckling, vilket sannolikt spelat en avgörande roll också för den positiva sysselsättningsutvecklingen. Enligt en tidigare studie från ITPS⁸ är rörligheten på den danska arbetsmarknaden avsevärt högre än på den svenska, samtidigt som sjukfrånvaron är lägre och känslan av trygghet är högre.

⁶ Läs mer på: <http://www.fm.dk/1024/visNyhed.asp?artikelID=8811>

⁷ Läs mer om avtalet på Elstyrelsens hemsida: <http://www.ens.dk/sw37217.asp>

⁸ ITPS (2005)

1 Inledning

1.1 Fakta om landet

Danmark är ett litet land, bara en knapp tiondel så stort som Sverige, med en befolkning på knappt 5,5 miljoner. Detta gör Danmark till ett av de mer tätbefolkade länderna i Europa. Landet är en utvecklad industrination och liksom Sverige beroende av handel med andra länder. Två tredjedelar av bruttonationalprodukten kommer ifrån exportintäkter. Landets största handelspartners är Tyskland, Sverige och Storbritannien.

Danmark har traditionell varit en jordbruksnation och fortfarande står export av jordbruksprodukter för en relativt stor del av den totala exporten (ca 15 procent). Som andel av den inhemska ekonomin har jordbruket dock minskat i betydelse. Idag utgör jordbrukssektorn bara knappt fem procent av BNP. Samtidigt har tillverkningsindustrin och framförallt tjänstesektorn ökat i betydelse. Drygt en femtedel av BNP kommer från tillverkningsindustrin och hela 45 procent från den privata tjänstesektorn (2002).⁹ Olje- och läkemedelsindustrin är två viktiga näringar i den danska ekonomin idag och exporten av läkemedel är faktiskt större än exporten av kött och fläsk.¹⁰

Sysselsättningen har också den genomgått en strukturomvandling, med allt färre anställda inom jordbruket och allt fler inom den expanderande tjänstesektorn. Idag utgör den senare två tredjedelar av det totala antalet sysselsatta. De viktigaste näringarna inom tjänstesektorn är handel, transport och finansiella tjänster.¹¹

1.2 Ekonomisk utveckling

Danmark har högre BNP per capita jämfört med EU-genomsnittet, en hög produktivitet och bland de lägsta arbetslöshetstalen i västvärlden. Inflationen har också varit låg samtidigt som nettot i både statsfinanserna och utrikeshandeln är positiva.

I internationella jämförande studier placerar sig Danmark vanligtvis högt upp. Till exempel bedömer Världsbanken i en jämförande studie¹² att Danmark är det sjunde bästa landet i världen att bedriva affärsverksamhet i och enligt World Economic Forum är Danmark världens tredje mest konkurrenskraftiga land.¹³ Sverige placerar sig i samma studier på 14:e respektive fjärde plats.

Under perioden 2004-2006 var den genomsnittliga tillväxten 2,8 procent, jämfört med 3,7 procent i Sverige samma period¹⁴, vilket är avsevärt högre än föregående treårsperiod då tillväxten var måttliga 0,75 procent. Den primära drivkraften bakom denna återhämtning var en kraftigt ökad privat konsumtion, stimulerad av skattesänkningar under 2004 samt av låga räntor och stigande huspriser.¹⁵ Liksom i övriga Europa har dock konjunkturen dämpats något under första halvan av 2007 och förväntas falla ytterligare under 2008. Fallande bostadspriser i framförallt Köpenhamnsregionen är en viktig faktor i detta sammanhang.

⁹ www.denmark.dk

¹⁰ Sveriges Ambassad, "Land-PM Danmark 2005", Köpenhamn

¹¹ Danmarks Statistik, <http://www.dst.dk/>

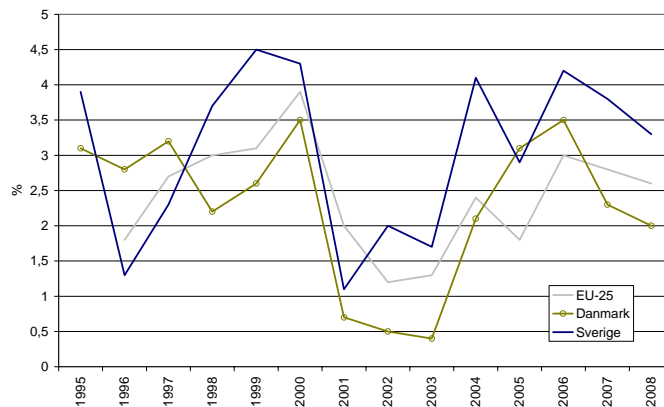
¹² Världsbanken (2006)

¹³ World Economic Forum (2007)

¹⁴ Eurostat

¹⁵ OECD (2006)

Figur 1-1 BNP, årlig procentuell förändring

Källa: Eurostat

Arbetslösheten i Danmark har fallit de senaste fem åren och ligger idag på under fem procent, vilket är markant lägre än EU-genomsnittet. Sysselsättningen har samtidigt ökat åtskilligt, framförallt i den privata sektorn. Mellan 2003 och 2006 steg sysselsättningen med drygt 35 000 personer, eller med 1,3 procent. Den välkända danska arbetsmarknadsmodellen "flexicurity", där flexibla regler för anställning och avsked kombineras med aktiv arbetsmarknadspolitik, sägs ofta till viss del ligga bakom denna utveckling.¹⁶

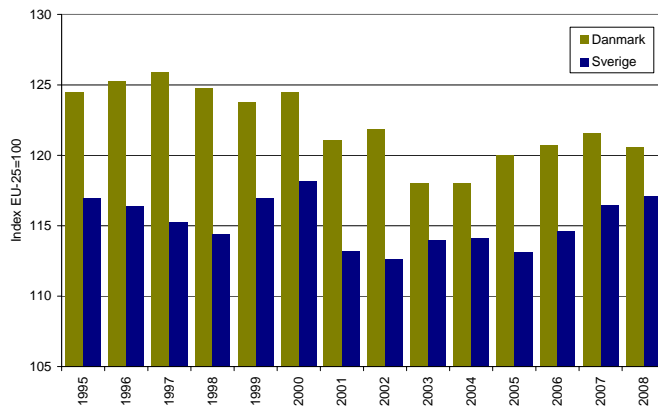
Fallande arbetslöshet och ökad sysselsättning sätter dock press på löner och priser, vilket i förlängningen riskerar att leda till högre inflation. Det ökade kapacitetsutnyttjandet skapar också en risk för överhettning i ekonomin och denna risk bedöms av OECD vara relativt stor.¹⁷ Då Danmark knutit sin valuta mot Euron har man mindre möjligheter att genom penningpolitiska åtgärder möta denna utveckling. Eftersom den danska ekonomin för tillfället inte synkroniserar fullt ut med övriga Euroländers har räntan som sätts av den Europeiska centralbanken (ECB) varit för låg för de danska förhållandena. De senaste månadernas utveckling, med fallande bostadspriser i centrala Köpenhamn dämpar dock konjunkturen något.

Danmark har en internationellt sett mycket hög inkomstnivå och BNP per capita ligger 21,6 procent över genomsnittet för EU-25, räknat i köpkraftsjusterade termer. Däremot har USA fortfarande ett betydande försprång. De senaste 10-15 åren har dock Danmarks position i täten börjat urholkas och det försprång som landet hade gentemot övriga nordiska länder i mitten av 1990-talet har krympt.

¹⁶ *Assessment of National Reform Program, December 2006,*
http://ec.europa.eu/growthandjobs/annual-report-1206_en.htm

¹⁷ OECD 2006

Figur 1-2 BNP per capita i förhållande till genomsnittet för EU-25, köpkraftsjusterat (PPS)

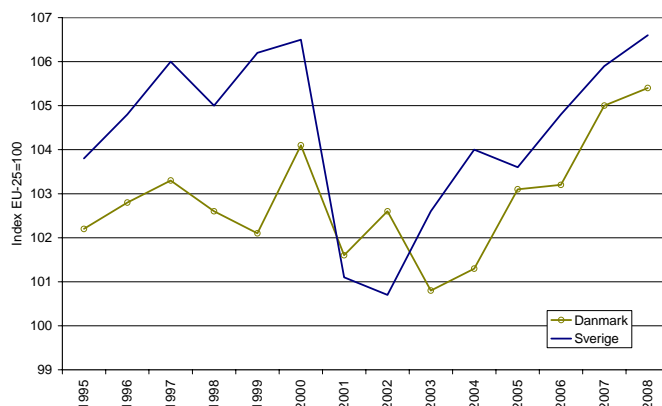
Källa: Eurostat

Danmarks förlorade tätposition kan till stor del förklaras av en relativt långsam produktivitetsutveckling sedan slutet på 1990-talet. Mellan 1998 och 2004 var den genomsnittliga tillväxten av BNP per timme endast 1,4 procent jämfört med 2,1 i Finland, 2,5 i Sverige 1,7 i genomsnitt för Euroområdet. Produktivetsnivån har således släpat efter.

Den produktivitetstillväxt som varit har drivits av ökade investeringar i kapital, så kallad kapitalför djupning och inte som i många andra länder, särskilt Sverige och Finland, av utveckling av ny teknik. En viktig förklaring till detta är de relativt små danska IKT- och hightechsektorerna. I både Sverige och Finland drivs teknikutvecklingen på av just IKT-sektorn och inte minst av de två världsledande företagen Ericsson och Nokia.

Den relativa frånvaron av IKT-producerande företag i Danmark var dock ett av skälen till att IT-krisen runt millennieskiftet blev mindre omfattande i Danmark än i till exempel Sverige, vilket också framgår av figuren nedan.

Figur 1-3 BNP per anställd i förhållande till genomsnittet för EU-25, köpkraftsjusterat (PPS)

Källa: Eurostat

1.3 Den politiska situationen

Inrikes

Danmark styrs av en borgerlig koalitionsregering bestående av Venstre och Konservative Folkeparti, med stöd av Dansk Folkeparti. Statsminister är Anders Fogh Rasmussen. Den nuvarande regeringen kom till makten på hösten 2001 och blev omvald i februari 2005. Den 13 november 2007 hölls på initiativ av regeringen nyval i Danmark. Skälet till detta var bland annat vara vissa svårigheter för regeringspartierna att komma överrens i förhandlingarna kring den så kallade kvalitetsreformen av den offentliga sektorn.¹⁸ Resultatet av valet blev att den sittande regeringen fick en majoritet av rösterna, men fördelningen mellan partierna förändrades något. Det största partiet Venstre gick tillbaka medan Dansk Folkeparti vann mark för tredje valet i rad och har nu 25 av de 179 mandaten i parlamentet. Det parti som ökade sitt inflytande mest var dock Socialistisk Folkeparti, ungefär motsvarande det svenska Vänsterpartiet, som gick från 11 till 23 mandat.

Liksom i Sverige är frågor kring välfärden de som oftast dominerar den politiska debatten i Danmark. Skola, vård och omsorg är områden som diskuteras kontinuerligt, av såväl regering som opposition. Därutöver har andra områden som skattepolitik och invandrings- och integrationspolitik till och från givits mycket stort utrymme, såväl i politiska debatter som i media. När det gäller skattepolitik har den sittande regeringen levt upp till sitt vallöfte från 2001 om skattestopp, och 2004 genomfördes också en sänkning av inkomstskatterna. Från oppositionen har kritiken varit hård att skattesänkningar prioriterats framför förbättrad välfärd.

Invandring och integration har varit en känslig fråga i Danmark, särskilt sedan 2001, och har också kommit att delvis prägla omvärldens rapportering om landet. Skärpta invandringslagar och kraftiga åtstramningar av hanteringen av invandrare i Danmark har genomförts, vilket dock i princip accepterats av det största oppositionspartiet, Socialdemokraterne.

Den mest omfattande förändringen i det danska politiska systemet på senare tid är den omstrukturerad av den kommunala och regionala indelningen som trädde i kraft i januari 2007. I stora drag innebär förändringarna att antalet kommuner minskar från 271 till 98 och antalet amter (ung. motsvarande svenska län) minskar från 14 till fem. Kommunerna åläggs också ett antal nya ansvarsområden, dels för att minska den statliga administrationen och dels för att stärka den lokala demokratin. Det handlar till exempel om infrastrukturfrågor, miljöskydd, förskola, äldrevård, integrationsinsatser och språkutbildning för invandrare med mera. Kommunerna finansierar den egna verksamheten med kommunalskatt och avsätter tillsammans med staten medel för att finansiera även den regionala verksamheten.¹⁹

Utrikes

På den utrikespolitiska scenen har Danmark gått från att vara en relativt passiv aktör innan kalla kriget till att tydligt ta ställning i en rad känsliga frågor på senare år. Ett exempel på

¹⁸ Svenska Dagbladets nätupplaga, den 24 oktober 2007:
http://www.svd.se/nyheter/utrikes/artikel_525217.svd

¹⁹ Danska regeringen (2005b)

detta är det snabba beslutet att med trupper stödja USA:s insats i Irak. Även inom Nato-samarbetet och inom FN har Danmark höjt sin profil avsevärt.²⁰

Miljö och energi

En uttalad ambition för den danska regeringen är att bibehålla den ekonomiska tillväxten kombinerat med ett starkt skydd för miljön. Särskilda fokusområden är klimatet, luftföroreningar, kemikalier samt att bevara den marina miljön. Ett konkret mål är att reducera utsläppen av koldioxid med 21 procent till 2012 jämfört med 1990 års nivå.²¹ Man hoppas kunna uppnå detta bland annat genom att utarbeta en plan för främjandet av miljöteknik [*miljöeffektiv teknologi*], och då särskilt ny energiteknik och teknik för ett mer hållbart jordbruk och fiske²².

Ett annat sätt att komma till rätta med miljöförstörelse är att internalisera miljöpåverkan i priset på varor och tjänster genom att utforma skatter utifrån den påverkan de har på miljön. Danmark har relativt höga miljöskatter jämfört med många andra länder, till exempel Sverige. Exempel på konkreta åtgärder inom detta område är introduktionen av en skatt på fosfor i djurfoder år 2005 och sänkningen av skatten på svavelfri bensin och diesel samma år, vilka båda föregicks av marginalkostnadsanalyser.

Arbetsmarknad

Som konstaterats ovan tycks den danska arbetsmarknaden fungera relativt väl. Arbetslösheten är låg och sysselsättningsgraden hög. Framgångarna tillskrivs ofta, till viss del, det så kallade "flexicurity"-systemet med dess kombination av en flexibel arbetsmarknadslagstiftning och generösa trygghetssystem. Efter att detta system togs i bruk i början av 1990-talet har arbetslösheten sjunkit från tio till drygt fyra procent. Det bör dock poängteras att denna period kännetecknats av en relativt gynnsam ekonomisk utveckling, vilket sannolikt spelat en avgörande roll också för den positiva sysselsättningsutvecklingen.

Trots den positiva utvecklingen på senare år återstår mycket att göra. En målsättning är att permanent öka sysselsättningen med ytterligare 50 000 till 60 000 personer fram till 2010. Bakgrunden till detta är den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre, vilket potentiellt kan minska antalet sysselsatta med omkring 28 000 personer under perioden mellan 2004 och 2010. Fem huvudsakliga problemområden har identifierats vilka kommer att ägnas särskilt stor uppmärksamhet under kommande år:

- Sysselsättningen bland invandrare och barn till invandrare är lägre än genomsnittet för den danska befolkningen och ska öka med 25 000 personer till 2010.
- För hög ålder på studenter som tar examen. Målsättningen är att sänka åldern med ett år.
- Sjukfrånvaron ska minska med i genomsnitt en dag per sjukskrivningstillfälle.
- Den genomsnittliga pensionsåldern ska höjas med sex månader.
- Arbetsmarknaden ska göras mer flexibel genom reformer av till exempel arbetslöshetsersättningar och offentliga arbetslöshetsstöd.

²⁰ Land-PM Danmark 2006, Sveriges Ambassad i Köpenhamn.

²¹ Danska regeringen (2006c)

²² Läs mer om den danska miljöteknikstrategin i publikationen "Danska lösningar på globala miljöutfordringar" (Danska regeringen 2007c)

2 Danmarks väg till världens starkaste konkurrenskraft

Den övergripande målsättningen för den danska regeringen är att landet ska ha en stark konkurrenskraft så att positionen bland de rikaste länderna i världen bibehålls. Samtidigt prioriteras sammanhållningen i landet högt för att samhället ska vara tryggt och utan inre motsättningar.

Den danska regeringens utgångspunkt i näringspolitiken är att Danmark ska bli världens mest konkurrenskraftiga ekonomi. Danmark är idag ett av de tio rikaste länderna i världen, mätt i köpkraftsjusterad BNP per capita. De allra rikaste länderna, USA och Norge, har dock ett försprång på omkring 20 procent och avståndet till många andra länder längre ner i rankingen är avsevärt mindre. Jämfört med till exempel Sverige och Finland, som båda ligger utanför ”välståndsligans” tio-i-topp har Danmark bara ett försprång på ett par procent.

Tabell 2-1 BNP per capita, köpkraftsjusterade US dollar i löpande priser^(a)

	2004	2005	2006	2007	2008
USA	39 117	41 197	43 444	45 176	47 050
Norge	39 597	41 630	43 574	45 453	47 270
Danmark	32 678	34 669	36 549	38 072	39 532
Finland	30 922	32 678	34 819	36 325	37 855
Sverige	30 674	32 325	34 409	35 729	37 074

(a) Estimat efter 2005

Källa: IMF, World Economic Outlook database

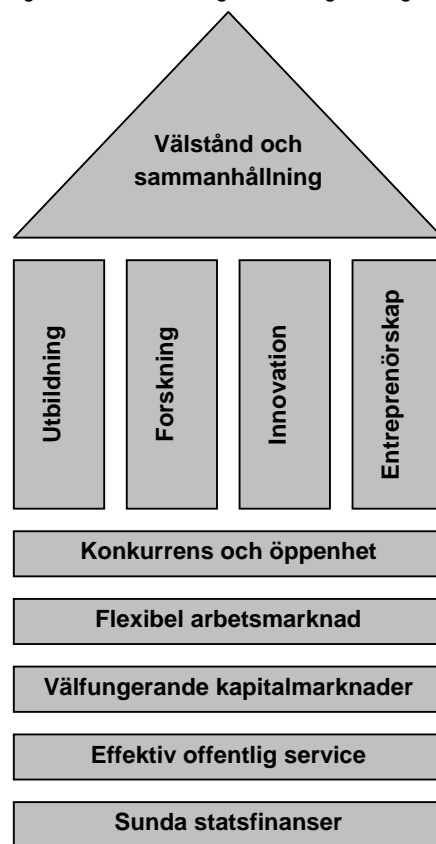
Det är därför inte självklart att den position som Danmark har idag kommer att bestå framöver, vilket den danska regeringen också tagit fasta på. I strategidokumentet ”Danmark i den globala ekonomin: Konkurrenseevneredogørelse 2006” konstateras att den danska konkurrenskraften i framtiden är helt beroende av en stark produktivitetutveckling. Särskilt viktigt är detta då den demografiska utvecklingen pekar på att antalet personer i yrkesverksam ålder kommer att minska år för år.

Man poängterar också från regeringen att det inte bara är en fråga om att effektivisera produktionen – lika viktigt är det att skapa värde genom att utveckla nya produkter och tjänster med egenskaper som konsumenterna, både i landet och internationellt, är villiga att betala mer för.

Med detta som bakgrund har den danska regeringen utformat en så kallad Globaliseringsstrategi som fokuserar på ramverken för **utbildning, forskning, innovationer** och **entreprenörskap**. Särskilt viktiga frågor är välfungerande konkurrens och öppenheten gentemot omvärlden, välfungerande marknader för kapital, en flexibel arbetsmarknad, effektiv offentlig service och sunda statsfinanser²³. Målsättningen den danska regeringen satt upp är att vara bland de fem främsta länderna i världen inom samtliga dessa områden.

²³ Danska regeringen (2007a)

Figur 2-1 Den danska globaliseringsstrategin

Källa: Danmark i den globala ekonomin 2007

I den årliga rapporten "Danmark i den globala ekonomin" (första upplagan kom år 2006) beskrivs Danmarks ställning inom dessa områden, både i förhållande till de egna målsättningarna och i förhållande till andra länder. 2006 års upplaga utgör en slags lägesbeskrivning medan upplagan från 2007 beskriver utvecklingen jämfört med året innan.²⁴

Den danska globaliseringsstrategin som den formuleras i dessa dokument bottnar i en rad rapporter som publicerats under åren 2003 till 2006. Några av de främsta aktörerna i arbetet med att ta fram dessa rapporter var den så kallade Välfärdskommissionen, som presenterade sitt slutbetänkande den 7 december 2005²⁵ samt det danska Globaliseringsrådet²⁶, vilket inrättades av regeringen med statsministern som ordförande i april 2005. Även en rad andra underlag, däribland exempelvis slutbetänkandet från

²⁴ Båda dessa publikationer finns att ladda ner på: www.konkurrenceevne.dk/

²⁵ Välfärdskommissionen 2005, "Framtidens velfærd – vores valg"

²⁶ Det danska Globaliseringsrådet tillsattes av regeringen för att agera som rådgivare inför formuleringen av Danmarks globaliseringsstrategi. I rådet sitter 26 representanter för näringsliv, fackföreningar, utbildningsväsende och forskningsvärlden. En viktig faktor för rådets relativt stora inflytande är att det leds av statsminister Anders Fogh Rasmussen, vilket ger en naturlig auktoritet internt i regeringskansliet såväl som externt.

trepartsutredningen om livslångt lärande och utbildning²⁷, har påverkat innehållet i strategin i varierande omfattning, men förstnämnda två aktörers bidrag bedöms ha varit tongivande.

Den 4 april 2006 presenterade regeringen sitt utkast till en strategi för välbefinnande och välfärd, vilket senare kom att resultera i ett historiskt avtal om framtiden i Danmark – de så kallade *Välfärdsavtalen* – mellan regeringen, Socialdemokraterna, Dansk Folkeparti och Det Radikale Venstre.²⁸ Följande avsnitt utgör en sammanfattning av huvuddragen i detta avtal, ett urval av de underlagsrapporter som format innehållet samt den officiella Globaliseringsstrategin såsom den formuleras i rapporten ”*Danmark i den globale økonomi*”. Sammanfattningen är inte heltäckande och har begränsats till de områden där de mest intressanta initiativen finns.

2.1 Utbildning och forskning

En helt central del i den danska globaliseringsstrategin är utbildning och forskning. Den danska Folkeskolen, ungefär motsvarande Sveriges årskurs 1-9²⁹, är ett prioriterat område för regeringen då grunden för all vidare utbildning och forskning läggs här. Målsättningen är att grundskolan ska vara världens bästa och ge eleverna goda kunskaper och färdigheter samtidigt som den ska främja kreativitet och självständighet. Fler ska gå i gymnasiet och fler ska utbilda sig vid universitet och högskolor.

2.1.1 Grundskola och gymnasium

När det gäller elevernas grundläggande kunskaper är målet att de danska eleverna ska vara bland de främsta inom fyra grundläggande faktaområden: läsning, matematik, naturkunskap och engelska. Duktiga elever ska ligga i nivå med de bästa i andra länder och kunskaperna hos de med svårigheter ska höjas. Redan idag är denna ”lägstnivå” relativt hög i Danmark jämfört med många andra länder enligt statistik från OECD.³⁰

Trots att den danska skolan är en av de dyraste i världen är läskunnigheten ”bara” i nivå med OECD-genomsnittet, och kunskaperna i de naturvetenskapliga ämnena bara bättre än i tre andra OECD-länder: Portugal, Turkiet och Mexiko. Resultaten i matematik är bättre och ligger markant över genomsnittet för OECD, dock ej i nivå med toppländerna Finland, Korea och Nederländerna.

Några förklaringar till detta är att det går relativt många elever per lärare i Danmark samtidigt som 18 procent av danskaundervisningen och 30 procent av matematikundervisningen utförs av icke-behöriga lärare. Det är också ett prioriterat område för regeringen att öka andelen behöriga lärare på alla nivåer i grundskolan.

Vidare är det regeringens målsättning att minst 85 procent av alla ungdomar ska genomgå gymnasiet 2010 och 95 procent 2015, mot dagens omkring 80 procent. Detta hoppas man

²⁷ Läs mer om trepartsutredningen på utbildningsdepartementets hemsida (<http://www.uvm.dk/06/slutdok.htm?menuid=6410>) och i utredningens slutbetänkande ”*Livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet – rapport fra Trepartsudvalget*”, vilken kan laddas ner från Finansdepartementets hemsida, www.fm.dk.

²⁸ Avtalet finns att ladda ner på: <http://www.fm.dk/db/filarkiv/15159/velfaerdsaftale.pdf>

²⁹ Folkeskolen utgörs egentligen av ett förskoleår, en nioårig grundskola samt ett frivilligt tionde skolår, efterskolerna. Efter grundskolan går majoriteten av eleverna, cirka 95 procent, vidare till gymnasiet eller någon av de olika yrkesförberedande utbildningarna. För högre utbildning krävs normalt en examen från det studieförberedande gymnasiet.

³⁰ Se sid. 59 i ”*Danmark i den globale økonomi*” (2006), tabell 3.1.

kunna uppnå genom att höja kvaliteten och attraktiviteten i utbildningarna. Ökad anpassning till dels elevernas önskemål och intressen och dels samhällets behov av kvalificerad arbetskraft ska styra utformningen av gymnasieskolan. Hur en eventuell motsättning mellan dessa båda ambitioner bör hanteras nämns dock inte i strategidokumentet.

Den danska skolan har i en stor studie publicerad av Unesco år 2005³¹ fått kritik för att hindra elevernas kreativa utveckling. Av de nordiska länderna anses det danska skolsystemet vara sämst på att tillvarata barns naturliga visuella begåvning, något som studiens författare menar är centralt även för att tillägna sig en bred och djup kunskap i samtliga teoretiska ämnen.

I viss mån kan de nya målsättningar som den danska regeringen satt upp för grundskolan ses som ett sätt att möta denna kritik. Då strategin är relativt ny finns ännu få konkreta resultat att peka på men omkring 15 miljarder DKK fram till 2012 har avsatts för att målen ska nås.³²

2.1.2 Högskola och universitet

Den danska regeringen har som målsättning att hälften av varje årskull, jämfört med dagens 45 procent, ska genomföra någon form av högre utbildning till 2015 samt att en större andel av dem som studerar vidare ska göra det inom de naturvetenskapliga ämnena. Vidare är det en målsättning att studierna ska påbörjas tidigare, helst mindre än två år efter gymnasieexamen, såväl som slutföras tidigare, helst innan studenterna fyller 25.

De så kallade SU-reglerna (studiestödsreglerna) är under förändring för att dessa målsättningar ska uppfyllas. Ett exempel är att studiemedlen (SU-stipendiet) ska delas in i ett grundbelopp och ett tillägg, varav det senare delas ut halvårsvis och först då alla terminens kurser är avklarade. Studiemedel ska fortsättningsvis också endast betalas ut under den tid en utbildning förväntas pågå, inte som idag ett år längre.³³ Andra förändringar för att motivera danska ungdomar till tidigare och snabbare högskolestudier är³⁴:

- Universitetet ska utforma utbildningarna så att förutsättningarna att klara av dem på utsatt tid ökar.
- Det ska framgå av examensbeviset om studenten genomfört utbildningen på utsatt tid eller inte.
- Universitetet åläggs att kontakta de studenter som ligger mer än sex månader efter studieplanen. Obligatoriska samtal ska också genomföras med studenten om förseningen inte minskas under nästföljande halvår.
- Universitetet ska se till att studenter som blir underkända på en tentamen snabbare ska kunna skriva omtentamen.

För att motivera en tidigare start av vidareutbildningen har också vissa förändringar i antagnings- och studiestödsreglerna genomförts. Till exempel ska unga som söker in till högskolan kort tid efter deras gymnasieexamen ges förtur framför dem som väntar längre

³¹ Bamford (2005)

³² Danska regeringen (2007d)

³³ Danska regeringen (2006a)

³⁴ Danska regeringen (2006a)

tid. Vidare ska studiemedlen minskas med 1 000 DKK per månad (före skatt) för studenter som påbörjar studierna mer än två år efter gymnasieexamen.³⁵

Det är inte bara rena kvantitetsmål som finns formulerade i Globaliseringsstrategin, man vill också att kvaliteten ska förbättras så att de danska högskolorna och universiteten kan mäta sig med de bästa i världen. Ett initiativ för att uppnå detta är att minska antalet högskolor med korta och mellanlånga utbildningar från dagens 22 till 6-8. De nya så kallade yrkeshögskolorna ska erbjuda högkvalitativa utbildningar i starka och moderna studiemiljöer.³⁶

Också på universiteten, där de längre utbildningarna finns och där forskningen i huvudsak bedrivs, är den danska regeringens målsättning att kvaliteten ska förbättras. Områden som identifierats som särskilt angelägna är att få till stånd en systematisk kvalitetssäkring, att uppnå ett mer dynamiskt och flexibelt utbud av utbildningar som bättre kan anpassas till arbetsmarknadens behov, att för få forskare utbildas samt att de bästa studenterna inte får tillräckligt goda möjligheter att utvecklas till internationell toppnivå.

Några av de initiativ som nu tas för att komma till rätta med dessa brister är³⁷:

- Från den 1 januari 2008 införs ett nytt kvalitetsbaserat system för fördelning av basfinansiering till universiteten.
- Samtliga universitet ska regelbundet kvalitetsbedömas av en internationell panel av sakkunniga.
- Forskningsmedel ska delas ut i konkurrens mellan universiteten, vars ledningar årligen ska presentera egna förslag till stora, långsiktiga forskningsprojekt på områden av betydelse för dansk forskning.
- Existerande utbildningar ska regelbundet genomgå en ackrediteringsprocess för att säkerställa att kvaliteten bibehålls. De utbildningar som inte bedöms leva upp till de fastställda kriterierna ska kunna fråntas statligt stöd.
- Universiteten ska ges större frihet att utveckla och etablera nya utbildningar i takt med den snabba tekniska och samhällsliga utvecklingen.

2.1.3 Forskning

När det gäller den offentliga forskningen anses den avgörande för att utveckla nya idéer och innovationer, särskilt inom områden där privata intressen inte investerar. Målsättningen är därför att de offentliga medlen till forskning och utveckling (FoU) ska öka från dagens 0,8 procent till en procent senast år 2010. I slutet av 2006 slöts också ett avtal mellan regeringen, Socialdemokraterna, Dansk Folkeparti och Radikale Venstre om att investeringarna i forskning och utveckling ska öka från dagens en miljard till 4,6 miljarder 2010³⁸. Tillsammans med den privata sektorns investeringar i FoU ska andelen uppgå till tre procent från 2010 och framåt. Huvudansvaret för forskningspolitiken ligger hos Departementet för vetenskap, teknologi och innovation (Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling). Den huvudsakliga myndigheten med ansvar att genomföra

³⁵ Danska regeringen (2006a)

³⁶ Danska regeringen (2006a)

³⁷ Danska regeringen (2006a)

³⁸ Danska regeringen (2006e)

beslutade åtgärder är Verket för vetenskap, teknologi och innovation (Forsknings- og Innovationsstyrelsen).

Regeringen är överrens med övriga avtalsparter att genomföra ökade satsningar på kapacitetssuppleering i utbildningssystemet. Den forskning som bedrivs på de danska universiteten ska kunna mäta sig med den bästa i världen och för att nå dit avser den danska regeringen till exempel att gradvis öka andelen av forskningen som är konkurrensutsatt från dagens 30 till 50 procent. Detta för att garantera att forskningsmedlen går till de bästa forskarna och de bästa forskningsmiljöerna. Basfinansieringen ska också öka i omfattning för att fler forskare och forskarstuderande ska kunna anställas.

Andra reformer som pågår är till exempel:³⁹

- De regler som styr forskningsanslagens storlek ska ändras så att dessa täcker institutionernas fulla omkostnader som är förknippade med forskningen, det vill säga till exempel administration och lokalkostnader.
- Kraven på privat medfinansiering ska stärkas framöver för att stärka banden mellan den privata och den offentliga forskningen, särskilt i projekt där målsättningen är direkt kommersialisering och där resultaten tillgodoser specifika verksamheter.
- En ”kvalitetsbarometer” ska etableras för dansk forskning, vilken löpande visar utvecklingen i kvaliteten på dansk forskning i förhållande till andra länder. Tanken är att barometern ska baseras på internationellt erkända indikatorer som citerings- och publikationsfrekvens.
- Alla större forskningsprojekt ska utvärderas senast fem år efter avslut och dessa utvärderingar ska på ett mer systematiskt sätt användas för att dra lärdomar inför framtiden.

När det gäller näringslivets forskning och utveckling handlar regeringens strategi om att förbättra de ramvillkor som denna är beroende av. En central funktion här har de så kallade Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS-institut), vilka fungerar som en kanal för spridning av forskning till framförallt små och medelstora företag. GTS-instituten har till uppgift att fungera som rådgivare för företag som använder forskning och ny teknik. På senare år har antalet kunder hos instituten ökat, vilket har föranlett regeringen att försöka stimulera uppkomsten av nya aktörer och sannolikt kommer flera nya GTS-institut att etableras och godkännas redan under 2007 (Danmarks Regering 2006d).

Därutöver har ett flertal andra initiativ tagits för att förbättra villkoren för FoU i det privata näringslivet, däribland⁴⁰:

- Det har fattats beslut om upprättandet av ett nytt innovationscenter för e-business, vilket ska stimulera små och medelstora företags användning av informations- och kommunikationsteknologi (IKT).
- Ett ökat antal högutbildade och forskarstuderande skapar en ökad kunskapsnivå i arbetskraften, vilket gynnar FoU-arbetet i företagen.
- Fler korta vidareutbildningskurser med inriktning mot näringslivets behov ska erbjudas av universiteten.

³⁹ Danska regeringen (2006a)

⁴⁰ Danska regeringen (2006a)

En viktig del i strategin för att öka kvaliteten och nyttan av dansk forskning är, utöver mer generella åtgärder, ökade satsningar också på strategisk forskning. Rådet för strategisk forskning (DSF)⁴¹ har till uppgift att främja forskning inom vissa utvalda områden där behovet och potentialen anses vara särskilt stort. För tillfället är exempel på några av de mest intressanta områdena miljöeffektiv energi, produktion av bio-etanol, hälsoforskning i de nya individbaserade behandlings- och undersökningsformerna samt forskning om sunda matvanor. Jämfört med 2007 ökar satsningarna på denna typ av strategisk forskning med över 30 procent till 435 miljoner kronor 2008 och 2009, för att sedan minska igen 2010.

Tabell 2-2 Investeringar i forskning och utveckling, 2007-2012 (miljoner DKK)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Basfinansiering	300	800	1 010	720	950	1 090
Uppbyggnad av forskningskapacitet	230	240	250	60	60	60
Fri forskning	85	385	450			
Strategisk forskning	330	435	435	200		
Samarbete med det privata näringslivet	55	140	150			
Summa	1 000	2 000	3 300	4 600	4 900	5 200
Avsatta reserver			1 005	3 620	3 890	4 050

Anm. Avrundningar kan göra att summeringen inte stämmer helt.

Källa: Avtalen om udmontering av globaliseringspuljen, regeringen 2 november 2006

Konkreta åtgärder inom området utbildning och forskning⁴²

Folkeskolan

- En ny lag instiftades år 2006 som reglerar införandet av individuella elevplaner där elevens resultat redovisas samt åtgärder för att uppnå individuellt uppsatta mål.
- Varje kommun är sedan 2007 skyldig att sammanställa en årlig kvalitetsrapport för grundskolan i kommunen, samt i de fall där kvaliteten brister upprätta en handlingsplan för att åtgärda dessa.

Gymnasiet (Ungdomsuddannelser)

- Vägledningen inom gymnasieskolan stärks så att eleverna bättre förbereds för vidare studier eller inträde på arbetsmarknaden. Särskilt fokus riktas mot eleverna med det största behovet (lagförslag framlades i februari 2007).

Högre utbildning

- För att stimulera unga till att inleda vidare studier tidigare belönas de som börjar studera på högskola eller universitet senast två år efter gymnasieexamen med en "betygspremie". Denna innebär att betygsgenomsnittet multipliceras med 1,08 vid ansökan till högskolan eller universitetet.
- Universitetet ska i sin utformning av studieprogram och examensrutiner underlätta för studenter som vill bli färdiga tidigare. Detta understöds också med en omläggning av systemet för tilldelning av medel.

Forskning

- Den strategiska forskningen tillförs ytterligare 1,4 miljarder DKK under perioden 2007-2010, medel som primärt ska användas inom områdena miljöeffektiv energi, produktion av bioetanol,

⁴¹ <http://fi.dk/site/forside/raad-komiteer-udvalg/det-strategiske-forskningsraad>

⁴² För mer detaljerad information och ytterligare exempel, såväl som länkar till lagtext, se appendix två till 2007 års upplaga av "Danmark i den globale ekonomi"

hälsOforskning i de nya individbaserade behandlings- och undersökningsformerna samt forskning om sunda matvanor.

- Sammantaget ökar de offentliga forskningsanslagen från dagens en miljard till 4,6 miljarder 2010 och 5,2 miljarder 2012 för att uppnå målet om en procent av BNP.
- Många universitet och sektorsforskningsinstitut har slagits samman och bildat 14 starka forskningsmiljöer, varav åtta är universitet, fem är sektorsforskningsinstitut och en är nationellt forskningsinstitut.

2.2 Innovationer och entreprenörskap, två centrala frågor

2.2.1 Omställning och förnyelse för stärkt konkurrenskraft

En viktig del i den danska, såväl som i de flesta industrialiserade länders, konkurrenskraftsstrategi är innovationer och förnyelse. För att produktiviteten ska fortsätta att utvecklas krävs nya tekniker, teknologier och rutiner, vilket i sin tur förutsätter ett väl fungerande innovationssystem.

Det finns många sätt att mäta ett lands innovationskapacitet och enligt de typiska indikatorerna, som till exempel andel innovativa företag, försäljning av nya produkter som andel av den totala omsättningen, patentansökningar per miljoner invånare samt EU-varumärken per miljoner invånare, placerar sig Danmark i Europas toppskikt.⁴³ Trots det goda innovationsklimatet som detta tyder på ligger danska företag bara i nivå med genomsnittet i EU-15 gällande innovationskraft. Jämfört med länder i andra delar av världen är danska företag också relativt innovativa, utan att tillhöra de allra bästa.⁴⁴ Det bör dock påpekas att denna typ av andelsindikatorer inte kan fånga upp alla innovationssystemets aspekter och kan därför inte ge en uttömmande beskrivning av ett lands innovationskapacitet, särskilt inte i jämförelse med andra länder.⁴⁵

Det är regeringens målsättning att danska företag ska vara bland de mest innovativa i världen. Förhoppningen är att detta ska uppnås genom ökade investeringar i FoU samt genom förbättrade kanaler genom vilka ny kunskap kan omvandlas i kommersiellt gångbara innovationer. Även samspelet med kunderna och konkurrenterna anses ha en avgörande roll som källa till innovationer.

För särskilt de små och medelstora företagens forskning och utveckling har GTS-instituten (se ovan) en central funktion. GTS-instituten utgör en kanal för spridning av forskning och har till uppgift att fungera som rådgivare för företag som använder forskning och ny teknik. På senare år har antalet kunder hos instituten ökat, vilket har föranlett regeringen att försöka stimulera uppkomsten av nya aktörer och sannolikt kommer flera nya sådana att etableras och godkännas under 2007 och 2008.

I oktober 2003 instiftades på initiativ av både offentliga och privata aktörer ett innovationsråd⁴⁶, bestående av 400 framträdande representanter från näringsliv, akademi och offentliga myndigheter (Triple helix), med målsättningen att förverkliga regeringens

⁴³ Se till exempel MERIT och EU-kommissionen (2006)

⁴⁴ Danska regeringen (2006b).

⁴⁵ För en diskussion av sätt att mäta innovationskapacitet och konkurrenskraft, se ITPS rapport A2007:002 "Sveriges konkurrenskraft: Att mäta och förstå nationell konkurrenskraft"

⁴⁶ <http://www.innovationsraadet.dk/>

ambition att göra Danmark till världens mest innovativa nation före 2015. Rådet publicerar varje år en rapport om innovationsklimatet i Danmark jämfört med andra OECD-länder, den så kallade Innovation Monitor⁴⁷.

Baserat bland annat på resultaten från Innovation Monitor har regeringen beslutat om en rad (över 70) konkreta åtgärder för att stärka Danmarks innovationssystem och konkurrenskraft i förhållande till andra länder. Åtgärderna sammanfattas i den fyraåriga handlingsplanen InnovationDanmark 2007-2010⁴⁸ vilken presenterades av Rådet för Teknologi och Innovation (RTI) och Utbildningsdepartementet den 8 februari 2007.

Förslagen i handlingsplanen, såväl som modellen för benchmarking, fokuserar på fyra huvudsakliga drivkrafter för konkurrenskraft:

- Humankapital,
- Kunskapsuppbyggnad,
- Entreprenörskap och
- Informations- och kommunikationsteknologi (IKT)

Implementeringen av åtgärderna finansieras av ett tillskott till berörda verksamheter på sammanlagt tre miljarder DKK över de fyra åren och utvecklingen kommer att dokumenteras löpande på handlingsplanens hemsida (<http://innovationdanmark.nu/>). Resurser söks till enskilda projekt av respektive initiativtagare i konkurrens med andra projekt för att säkra att högsta möjliga kvalitet uppnås.

I juli 2007 publicerades den första halvårsrapporten för handlingsplanen i vilken hittills påbörjade aktiviteter sammanställs.⁴⁹ Här finns även information om kontaktpersoner för varje enskilt projekt, såväl som uppgifter om tilldelade resurser.

Konkreta åtgärder inom området näringslivets förnyelse och innovationer⁵⁰

- För att öka samspelet mellan företag och forskningsinstitut har medel avsatts till så kallade matchmakers som dels förmedlar kontakter mellan dessa och dels startar samarbetsprojekt.
- Beslut är fattat att inleda ett initiativ för offentlig medfinansiering av samarbetsprojekt mellan små och medelstora företag och forskningsinstitut.
- I syfte att främja användandet av informations- och kommunikationsteknik (IKT) i små och medelstora företag har beslut fattats att etablera ett innovationscenter för så kallad E-business.
- Ett treårigt program för att stärka förutsättningarna för tillväxt i små och medelstora kunskapsintensiva företag har inletts (Gazelle Growth program).
- Ett arbete har startat för att utveckla bättre indikatorer för att utvärdera resultat av insatser för ökad innovationskraft och kunskapsspridning.

⁴⁷ Innovation Monitor utarbetas av FORA, en forsknings- och analysenhet under Företags- och byggverket vilket i sin tur är en myndighet under Ekonomi- och byggnadsdepartementet. Rapporten finns att ladda ner på <http://www.foranet.dk/Publikationer/Rapporter.aspx#>.

⁴⁸ <http://innovationdanmark.nu/>

⁴⁹ <http://innovationdanmark.nu/download/Files/PDF/halvaarsrapport-innovationdanmark2007-2010.pdf.aspx?download=true>

- Ett program har påbörjats med fokus på användardrivna innovationer. Syftet med programmet är att utveckla nya produkter och tjänster baserat på bättre kunskap om kundernas behov. Målsättningen är att programmet ska stimulera konkreta projekt i företag och offentliga myndigheter.
-

2.2.2 Entreprenörskapspolitik med fokus på produktivitet och tillväxt

När det gäller nyföretagande och entreprenörskap placerar sig Danmark relativt väl i internationella jämförelser. Det startas 16 000 nya företag varje år och fem procent av befolkningen är inblandade i entreprenöriell verksamhet.⁵¹ Sett över två år startas något fler än tio nya företag per existerande företag, jämfört med knappt åtta i Finland och omkring sju i Sverige.⁵²

Däremot är det få av de företag som startas som växer och blir så kallade tillväxtföretag jämfört med många andra länder. Av samtliga nystartade företag var det endast tre procent som uppnådde en tillväxt i omsättning och sysselsättning på över 60 procent under perioden 2002-2004. I Finland och Sverige var motsvarande andel drygt fem respektive knappt sex procent och i USA var den över 14 procent.

Även om nyföretagandet anses viktigt ligger såldes fokus för den danska nyföretagarpolitiken på att tillväxten i de nya företagen ska förbättras. Målsättningen är att Danmark år 2015 ska vara ett av de länder i världen med störst andel växande företag.

De politikåtgärder som används för att uppnå detta kan delas in i fyra kategorier: rådgivning, att minska den administrativa bördan, finansiering samt kommersialisering av forskning och utveckling.⁵³

Rådgivning

Genom att underlätta för entreprenörer att få tillgång till rådgivning hoppas den danska regeringen kunna stimulera nyföretagandet såväl som tillväxten av nya företag. Sedan 1997 finns gratis rådgivning tillgänglig för potentiella entreprenörer, men för att driva på utvecklingen vill man nu öka tillgängligheten ytterligare.

Nyföretagandecentra, så kallade Iverkssättningspunkter, dit personer med ambitionen att starta ett företag kan vända sig för rådgivning finns på en rad platser i landet. Här bedrivs en verksamhet som syftar till att guida entreprenörerna till de olika stödprogram som finns. Över lag är omdömena av dessa centra positiva och i en studie av betydelsen av rådgivning för nyföretagandet uppger 400 av de 6 000 företagare som tagit emot rådgivning att de inte startat sitt företag utan denna.⁵⁴

⁵⁰ För mer detaljerad information och ytterligare exempel, såväl som länkar till lagtext, se appendix två till 2007 års upplaga av "Danmark i den globale ekonomi"

⁵¹ Internationella jämförelser av nyföretagande och entreprenörskap är behäftade med stora osäkerheter, vilket diskuteras i ITPS "Tillväxtpolitisk utblick Nr. 1 2007".

⁵² Danska regeringen (2005a)

⁵³ Även inom en rad andra områden sker aktiviteter för att gynna nyföretagande och tillväxt i nya företag. I rapporten "Entrepreneurship index 2006" (National Agency for Enterprise and Construction, 2006) beskrivs dessa mer utförligt.

⁵⁴ Kristensen och Eliassen (2003)

Vidare visar utvärderingar av nyföretagarprogrammen att kvaliteten på de ansökningar som kommer in är högre från företag som först passerat en Iverkssättandepunkt än från andra företag. Dessutom tycks överlevnadsgraden vara högre bland företag som mottagit rådgivning.⁵⁵

Utöver Iverkssättandepunkterna finns två offentligt finansierade hemsidor där information om företagsstart, vägledning och andra uppgifter som kan vara relevanta för personer som planerar att starta ett företag: Startguiden.dk och Virksomhetsguiden.dk. Båda dessa samt den telefonservice som också erbjuds gratis har blivit populära och bara startguiden.dk besöks dagligen av cirka 700 personer.

Det har dock visat sig att entreprenörer föredrar att vända sig till privata rådgivare då dessa finns tillgängliga och det har varit ett uttalat mål att ett rikstäckande system av privata rådgivare ska upprättas (entrepreneurship infrastructure).

Två exempel är TIC-nätverket (Technological Information Centre) och ovan nämnda GTS (Government approved Technological Service centres) som verkar som konsulter för små och medelstora företag och entreprenörer vad gäller tekniska frågor. GTS bistår cirka 20 000 företagare varje år och endast tio procent av finansieringen kommer från offentliga medel.

För företag som passerat uppstartsfasen finns särskilda tillväxtforum där regeringen samarbetar med regioner och kommuner för att erbjuda kvalificerad rådgivning. NiN ”The entrepreneurship network of northern Jutland” är ett sådant nätverk, placerat på Jylland. Utvärdering av verksamheten visar att 98 procent av de företag som startade 2002 och som erhöll rådgivning från NiN fortfarande var aktiva år 2005. Av de företag som inte erhållit rådgivning av NiN var endast 65 procent aktiva år 2005, vilket tyder på att rådgivningen även kan ha betydelse i tillväxtfasen.⁵⁶

I en annan studie undersökte Statistik Danmark huruvida det finns någon skillnad mellan de företag som erhållit rådgivning i uppstartsfasen och de som inte erhållit rådgivning gällande tillväxtpotential. Studien visade att 61 procent av en grupp av snabbväxande företag mottagit rådgivning i uppstartsfasen och att i gruppen med ”vanliga” entreprenörer, med relativt låg tillväxt, hade 58 procent erhållit rådgivning i uppstartsfasen.⁵⁷ I någon mån ses detta som en indikation på att rådgivning tidigt i företagets livscykel kan ha effekt på tillväxten i senare skeden.

Minska den administrativa bördan

I Världsbankens senaste ranking av affärsklimatet i alla världens länder (Doing Business 2007) placerar sig Danmark på 6:e plats och enligt en jämförande studie av 16 europeiska länder var Danmark det land där både kostnaden och den tid det tog att starta ett nytt företag var lägst av de 16.⁵⁸

Den danska regeringen har detta till trots som mål att minska företagens administrativa kostnader med 25 procent innan 2010, samt att kostnaderna ska vara bland de lägsta inom EU. Motivet till denna målsättning hänger samman med den låga tillväxten i nya företag i

⁵⁵ Kristensen och Eliassen (2003)

⁵⁶ Danska regeringen (2006c)

⁵⁷ Danska regeringen (2007b)

⁵⁸ Danska regeringen (2006c)

Danmark. Uppskattningar pekar på att man kommit nästan halvvägs. Mellan 2001 och 2007 har den administrativa bördan minskat med omkring 11 procent.⁵⁹

Ansvar för att minska den administrativa bördan ligger i huvudsak på Ekonomi- och näringslivsdepartementet (Økonomi- og Erhvervsministeriet) och insatserna kan kategoriseras enligt följande:⁶⁰

- Förenkling av existerande lagar
- Färre bördor och bättre kvalitet på nya regleringar
- Bättre reglering i EU
- Bättre kommunikationer och service
- Fler digitala lösningar

Det är framförallt i den sista kategorin som åtgärder hoppas kunna ge snabba och märkbara resultat. Ett exempel är det arbete som pågår för att möjliggöra elektronisk redovisning av räkenskaper. I maj 2003 lanserades en internetjänst med moderna funktioner för elektronisk redovisning med syfte att samla allt administrativt arbete på ett och samma ställe ("one-stop-shop"), allt ifrån registreringar, licensansökningar och tillstånd till bokföring av utgifter och inkomster.⁶¹

En annan konkret åtgärd som undersöks är en så kallad *Minimumsordning* för nystartade företag, vilken skulle innebära att nystartade företag slipper en del administrativa bördor under de första tre åren. Det kan handla om miljögodkännanden, arbetsplatsutvärderingar och inrapportering till Danmarks Statistik.

Vidare har de lagar som genererar den största administrativa bördan identifierats och åtgärdsplaner för förändringar i linje med den övergripande målsättningen fram till 2010 utarbetats. De mest kostsamma lagarna är Årsredovisningslagen, Lagen om finansiell verksamhet och Lagen om aktieföretag⁶². Det är således i första hand dessa som åtgärderna bör fokusera på.

För att nya företag ska startas krävs att hindren för detta inte är för höga. Lika viktigt är också att processen att avveckla en verksamhet inte ställer för stora krav eller kostar för mycket. I de nordiska länderna är det generellt enkelt att både starta och avveckla verksamheter jämfört med de flesta andra länder och Danmark är inget undantag, vilket framgår av Världsbankens senaste upplaga av rapporten Doing Business.⁶³

När det gäller avslut är dock processen något mer tidskrävande i Danmark än i många jämförbara länder, däribland Sverige, Finland och Norge. Också när det gäller hur mycket kreditgivare får tillbaka från en insolvent verksamhet placerar sig Danmark relativt långt ner i rankingen. I januari 2003 presenterade den danska regeringen sin Handlingsplan för entreprenörskap⁶⁴, i vilken den danska insolvenslagstiftningen, *Konkurskloven*, identifieras som ett område med utrymme för förbättringar.

⁵⁹ Danska regeringen (2007b)

⁶⁰ Danska regeringen (2007b)

⁶¹ <http://www.virk.dk/>

⁶² Danska regeringen (2007b)

⁶³ Världsbanken (2007)

⁶⁴ Danska regeringen (2003a)

Som en följd av detta fick Konkursrådet⁶⁵ i uppdrag att se över Konkursloven och komma med förslag på förändringar för att underlätta för näringsidkare som gått i konkurs att starta en ny verksamhet. Baserat på Konkurrensrådets rekommendationer, vilka presenterades i en rapport i juni 2004, lade regeringen i februari 2005 fram ett förslag till ny konkurslagstiftning. Regeringen har också tittat på lagstiftningen i andra länder, framförallt Storbritannien och Nederländerna, vilka ses som föregångare inom området.

Den huvudsakliga förändringen i Konkursloven gäller näringsidkares möjligheter att få skulder avskrivna, vilka efter förändringen förbättrats avsevärt. Fortfarande gäller dock att företaget ska kunna uppvisa korrekt bokföring, att skatter och avgifter betalats samt att ekonomisk brottslighet inte ska kunna bevisas eller misstänkas. Skuldavskrivning beviljas också ett företag bara en gång under en tioårsperiod.

Även efter 2005 har förändringar i Konkursloven genomförts. Den senaste ändringen trädde i kraft 1 juni 2007 och innebär att hanteringen av konkursärenden blir enklare och snabbare.⁶⁶

Ett svenskt initiativ inom detta område är förändringen av förmånsrätten som genomfördes år 2005 med syfte att skapa bättre förutsättningar för rekonstruktion av företag och att minska antalet konkurser. I ITPS rapport A2007:014 "Förmånsrättsreformen" konstateras dock att reformen skapade fler nackdelar än fördelar vilket gjort att förutsättningarna för små företag försämrats istället för förbättrats.

Motsvarande utvärderingar saknas i Danmark och det är därför svårt att säga vilken, om någon, effekt initiativen har haft för ökat nyföretagande och ökad tillväxt i nya företag.

Finansiering

Rådgivning har alltså visat sig kunna vara en viktig metod för att stödja företagen i dess tidiga stadier och för den fortsatta tillväxtutvecklingen. För att ett företag alls ska kunna skapas krävs dock tillgång till finansiering. Danmarks regering vill därför göra den danska marknaden för finansiering av affärsidéer och nya verksamheter till en av de bästa i världen.

Det danska skattesystemet, med en progressiv skatteskala, anses skapa vissa svårigheter för privatpersoner att själva spara ihop det kapital som krävs för att starta och framgångsrikt driva ett företag. För att kringgå detta har man i Danmark instiftat möjligheten att dra av pengar från inkomsten och sätta in dem på ett speciellt *etableringskonto*. Medel på detta konto ska sedan användas till att starta ett nytt företag och är därmed i praktiken skattebefriade.⁶⁷

Vissa förändringar av skattesystemet har också genomdrivits. Till exempel sänktes bolagsskatten år 2005 från 30 till 28 procent och nivån på fastighetsskatten har frysts.

Kravet på egen insats vid etableringen av ett företag har också sänkts från tidigare 189 000 danska kronor till 100 000 danska kronor. Detta för att fler ska ha möjlighet att med hjälp av etableringskontot själv spara ihop till den nödvändiga insatsen.

⁶⁵ Konkursrådet inrättades i januari 2001 och är ett rådgivande organ till det danska Justitiedepartementet i frågor gällande insolvenslagstiftning.

⁶⁶ För fler detaljer kring detta och andra ärenden gällande konkurslagstiftning, se Justitiedepartementets hemsida (www.justitieministeriet.dk) och den danska lagstifningssiten Retsinfo (http://147.29.40.90/_GETDOCI/_ACCN/A20070039630-REGL)

⁶⁷ Danska regeringen (2003a)

I många fall är dock företagets verksamhet av en sådan art att 100 000 kronor inte räcker för att täcka de kostnader som verksamheten kräver. Det kan handla om tillverkning av avancerade nya produkter inom till exempel miljöteknik eller bio-tech där de initiala investeringarna är mångdubbelt större. Här är det nödvändigt med externt, riskvilligt kapital.

Den privata riskkapitalmarknaden fyller till viss del denna funktion, men enligt regeringen krävs insatser för att ytterligare förbättra tillgången till kapital för nya företag. Staten har därför tillsammans med privata investerare etablerat en entreprenörsfond med fokus på att investera i företag i dess tidiga faser. I maj 2006 beslutades också om en ny riskfond med ett totalt kapital på 3-4 miljarder danska kronor.

Kommersialisering av forskning och utveckling

En viktig funktion som investeringarna i nya företag har är att kommersialisera ny teknik och ny forskning. Regeringen menar att tillväxten inom högteknologiska och innovativa sektorer är central för Danmarks produktivitet utveckling och för att driva på förnyelsen i näringslivet. Tanken är att eftersom många nya idéer och innovationer introduceras i nya företag får satsningar på entreprenörskap i högteknologiska sektorer särskilt positiva effekter också i ekonomin som helhet.

Den danska regeringen ser också detta som ett område där mycket återstår att göra. Man anser att den fulla potentialen i det danska innovationssystemet inte utnyttjas fullt ut, bland annat på grund av att andelen nya företag som startas i de högteknologiska och kunskapsintensiva sektorerna är för få.⁶⁸

För att förbättra innovationssystemets effektivitet arbetar regeringen med att forma en sammanhängande infrastruktur för kommersialisering av forskning och ny kunskap. År 1998 startades inom ramen för detta arbete projektet *Innovationsmiljöer* vilket omfattar åtta regionala inkubationscentra där FoU-baserade entreprenörer får stöd i form av kontorslokaler och IKT-infrastruktur, rådgivning och kontakter med specialister inom olika områden. Mellan 1998 och 2002 hade dessa innovationsmiljöer en budget på sammanlagt drygt 900 miljoner DKK, vilken till två tredjedelar kom från privata finansiärer. Över 400 nya företag har skapats inom ramen för projektet och dessa sysselsatte under perioden mellan 600-1 200 personer.⁶⁹

Kritik har dock riktats mot projektet på en rad punkter. Bland annat anses fokus ha legat på kvantitet snarare än kvalitet gällande de projekt som finansierats. De ekonomiska incitamenten för medfinansiering från det privata näringslivet anses också ha varit för dåliga och möjligheterna att täcka de tidigaste investeringsbehoven för små. En reform av Innovationsmiljöerna har resulterat i vissa förändringar, bland annat gällande finansieringsmodellen samt antalet godkända miljöer som nu är sju stycken.⁷⁰

En annan konkret åtgärd för att öka kunskapsnivån i nya företag såväl som spridningen av ny kunskap i ekonomin är etableringen av Entreprenörskapsakademien (International

⁶⁸ Enligt en studie från 2001 etableras 200-300 högteknologiska och innovativa företag om året i Danmark, vilket endast utgör knappt två procent av det totala nyföretagandet. Tillgänglig statistik indikerar också att detta är en lägre andel än i många jämförbara länder (Danska regeringen 2003)

⁶⁹ Danska regeringen (2003a)

⁷⁰ Läs mer om Innovationsmiljöerna på Departement för kunskap, teknologi och utvecklings hemsida: <http://fi.dk/site/forside/innovation/kommersialisering-og-ivaerksaetteri/innovationsmiljoer>

Danish Entrepreneurship Academy, IDEA). Syftet med IDEA är att skapa en starkare entreprenörskaps- och självständighetskultur i de högre utbildningarna. Både studenter och forskare på Danmarks universitet ska ges tillgång till teoretisk såväl som praktisk kunskap om att starta och driva eget företag. Akademin är ett förpliktigande samarbete mellan över 75 utbildnings- och forskningsinstitutioner, organisationer och företag och finansieras av både offentliga, statliga såväl som kommunala, och privata medel.⁷¹

Exempel på konkreta åtgärder inom området entreprenörskap

- Medel har avsatts till stöd för nya och små företag med tillväxtambitioner. Regionala kontor ska upprättas i alla regioner dit dessa företag ska kunna vända sig för alla former av stöd och information inom detta område.
- En ny kapitalstark venturefond ska etableras genom en delvis privatisering av den statliga Tillväxtfonden (Væxtfonden).
- En ny lag har instiftats om etableringen av en nyföretagarfond i Västdanmark som ökar tillgången till riskvilligt kapital.
- Den så kallade Självständighetsfonden förstärks för att sätta ytterligare fokus på nyföretagande och idéutveckling både i grundskolan och högskole- och universitetsutbildningen.
- En viktig del i entreprenörskapspolitiken är att minska de administrativa bördorna. Sedan 2001 har också kostnaderna för administrativa uppgifter i företagen minskat med omkring tre miljarder DKK, eller knappt tio procent.

2.3 Andra fokusområden

2.3.1 Arbetsmarknaden

Sysselsättningen är hög i Danmark och arbetslösheten låg, men ändå har den danska regeringen som målsättning att öka den strukturella sysselsättningen med 50 000 – 60 000 personer innan 2010. De primära problemgrupperna i arbetskraften är de yngsta och de äldsta samt invandrare och deras barn. I dessa grupper är sysselsättningsfrekvensen relativt låg och regeringen anser att detta innebär ett hinder för en fortsatt stärkt konkurrenskraft.

En rad aktörer ansvarar för olika områden inom arbetsmarknadspolitiken. Sysselsättningsdepartementet (Beskæftigelsesministeriet) är ytterst ansvarigt för politikens utformning som sedan verkställs av i första hand Arbejdsmarkedsstyrelsen (AMS) och de fyra regionala arbetsmarknadskontoren, vilka etablerades den första juni 2006. Därutöver finns ett flertal råd och styrelser med varierande ansvarsområden. Ett nytt initiativ är de 91 Jobcentra som öppnade den 1 januari 2007, med uppgift att underlätta matchningen mellan företagets behov och den ”lediga” arbetskraft som finns lokalt. Tanken är att skapa en närhet mellan medborgarna och den offentliga arbetsmarknadspolitiken verkställare samt att samla en bred kompetens från både kommuner och arbetsförmedling under ett tak.⁷²

⁷¹ Läs mer om IDEA på <http://www.idea-denmark.dk/index.php?id=1>

⁷² Läs mer om Jobcentra på: <http://www.bm.dk/sw16793.asp>

För att de olika jobcentrens prestationer ska kunna utvärderas och jämföras har Arbetsmarknadsstyrelsen upprättat en databas med uppgifter om genomförda åtgärder och uppnådda resultat. Dessa är lätt tillgängliga för allmänheten genom portalen Jobinsats.dk⁷³. Uppgifterna uppdateras varje månad med start 2004.

Den danska arbetsmarknadsmodellen bygger på ett trepartssamarbete mellan löntagare, arbetsgivare och stat. De två förstnämnda har frihet att samarbeta och avtala om löne- och anställningsvillkor så länge detta sker inom rimliga ramar och statens roll är därför i de flesta fall relativt begränsad. De fackliga organisationerna är av tradition starka både på arbetstagar- och arbetsgivarsidan. Organisationsgraden bland de förra är över 80 procent. Kollektiva avtal dominerar därför på arbetsmarknaden, men omkring 20 procent av arbetskraften täcks inte av något kollektivavtal utan av individuella överenskommelser.⁷⁴ Om parterna inte kan komma överrens träder de lagar och regler ikraft som gäller på arbetsmarknadens område.

En välfungerande arbetsmarknad är en förutsättning för tillväxt och välfärd. Omställningar i ekonomin, ökad internationalisering och teknikutveckling ställer stora krav på arbetsmarknadens flexibilitet. Danmark lyfts ofta fram som något av ett föregångsland inom området, och det danska så kallade "flexicurity"-systemet anses av många vara en viktig del av den gynnsamma utvecklingen med stadigt fallande arbetslöshet under det senaste decenniet.

Begreppet flexicurity bör dock inte användas uteslutande om det danska arbetsmarknadssystemet. De flesta länder har någon form av kombination av flexibilitet för arbetsgivarna och trygghet för arbetstagarna, men Danmark nämns ofta som ett särskilt lyckat exempel. Tanken är att låga administrativa krav och kostnader för att anpassa arbetsstyrkas storlek parallellt med generösa trygghetssystem (i första hand rätten till arbetslöshetsersättning) skapar en större flexibilitet på arbetsmarknaden, vilket gynnar samtliga parter. Dessa två delar av den danska arbetsmarknadspolitiken kompletteras också av en tredje: aktiva insatser för att stimulera arbetslösa att snabbt återinträda på arbetsmarknaden.⁷⁵

I Danmark har en rad åtgärder genomförts för att öka både flexibiliteten på arbetsmarknaden och utbudet av arbetskraft⁷⁶:

- Lagen om aktiva sysselsättningsåtgärder har ändrats för att öka utbudet av arbetskraft. Bland annat har striktare krav för arbetslöshetsersättning införts, till exempel genom att öka kraven på aktivt arbetssökande.
- Ovanstående lag har också ändrats för att göra jobbrotationen smidigare, det vill säga minska kostnaderna för anställning och uppsägning.
- De ekonomiska resurserna för programmet för vuxenlärlingar har ökat.
- En rad åtgärder för att stimulera det "livslånga lärandet" har genomförts, framförallt genom olika typer av satsningar på vuxenutbildningar.

⁷³ www.jobinsats.dk

⁷⁴ För mer information om den danska arbetsmarknaden, se Arbetsmarknadsdepartementets hemsida: www.bm.dk

⁷⁵ ITPS Nordic Labour Market Study: Jämförelse av regleringar på arbetsmarknaden i Sverige, Danmark, Finland, Norge och Island. Ännu ej publicerad

⁷⁶ Danska regeringen (2007a), bilaga tre.

- För att öka sysselsättningen bland de lite äldre har lagen om arbetslöshetsförsäkring ändrats på en rad punkter. Bland annat har den förlängda rätten till dagpenning (arbetslöshetsersättning) för arbetslösa personer mellan 55 och 59 år avskaffats och en lag införts som ger äldre rätt att i sin hemkommun få tillgång till så kallade seniorjobb.

Vissa åtgärder har också vidtagits för att komma tillrätta med den arbetsmarknadsrelaterade integrationsproblematiken. Bland annat upprättades 2002 fem regionala kunskapscenter för kompetensutveckling av flyktingar och invandrare.⁷⁷ Utgångspunkten för initiativet, som togs av Arbejdsmarkedsstyrelsen, är det stora behov av att stärka och professionalisera arbetet med konkret kompetensutveckling och arbetsprövning samt av ökad koordinering. Centren tillhandahåller en databas där företag och utbildningsinstitutioner kan marknadsföra sina kurser och program, hjälper asylsökande och invandrare att systematiskt dokumentera sina framsteg samt utfärdar ett så kallat kompetensbevis när en kurs eller ett program genomförs.

Sammantaget anser den danska regeringen att dessa och övriga åtgärder kommer att minska arbetslösheten i de primära problemgrupperna. Huruvida detta kommer att inträffa råder det dock delade meningar om. Problemen med utanförskap, inte minst bland invandrare och deras barn, är fortfarande betydande och var en huvudfråga i valkampanjen inför omvalet i november 2007. Bland andra Dansk Erhverv (Dansk Närlingsliv), som representerar över 20 000 företag, kritiserar regeringen för att de steg som tas är för små och att stora grupper inte har gynnats av åtgärderna hittills.⁷⁸ Det är också svårt att separera de positiva effekter den gynnsamma konjunkturen de senaste 15 åren haft på sysselsättningen, från faktiska effekter av arbetsmarknadspolitiken.

Enligt en tidigare studie från ITPS⁷⁹ finns dock betydande skillnader mellan den svenska och den danska arbetsmarknaden som kan hänföras till skillnader i arbetsmarknadspolitiken:

- Rörligheten på arbetsmarkanden är betydligt högre i Danmark än i Sverige.
- De som upplever psykosociala problem i sitt arbete planerar (och kommer förmodligen) att byta arbete i högre grad i Danmark än i Sverige.
- Arbetstagare i Danmark är mer tillfreds med situationen på sin arbetsplats och känner större trygghet än vad som är fallet för arbetstagare i Sverige.
- Sverige har betydligt mer arbetsrelaterad ohälsa och sjukfrånvaro än Danmark

2.3.2 Hållbar utveckling, energi och klimat

Sedan den nuvarande regeringen tillträdde 2001 har frågor relaterade till hållbar utveckling fått stå tillbaka till förmån för andra, mer prioriterade områden – i första hand Danmarks innovationskraft och välfärden samt globaliseringens utmaningar. På senare år har dock inte minst klimatfrågan åter etablerat sig högt upp på den politiska agendan i Danmark liksom i övriga länder. Flera departement har frågor relaterade till hållbar utveckling, energi och klimat på sitt bord, i första hand dock Miljøministeriet och Transport- og Energiministeriet.

⁷⁷ Kunskapscentrats hemsida: <http://www.videnscentre.dk/videnscenter.html>

⁷⁸ <http://www.danskerhverv.com/5+Om+Danske+Erhverv/5.5+Presse/5.5.1+Nyhedsarkiv/2007/10.Okt/2007.10.02+Regeringen+løser+kun+dele+af+manglen+på+arbejdskraft.htm>

⁷⁹ ITPS (2005)

Den danska klimatstrategin som den ser ut idag formulerades den 26 februari 2003 och utgår från de åtaganden som följer av Kyotoprotokollet från 1997.⁸⁰ Danmark har åtagit sig att reducera de genomsnittliga årliga utsläppen av växthusgaser med 21 procent i förhållande till 1990 års nivå under perioden 2008-2012. Ett huvudsakligt medel för att nå detta ambitiösa mål är energieffektivisering.

Flera strategier och initiativ för energieffektiviseringar har presenterats de senaste åren⁸¹. Detta har resulterat i en slutgiltig officiell handlingsplan och en politisk överenskommelse mellan regeringen och flertalet oppositionspartier i riksdagen⁸², vilken presenterades i juni 2005. Handlingsplanen är huvudsakligen baserad på ett marknadstänkande och kostnadseffektivitet är ett helt centralt begrepp. Genom att reducera energianvändning i industri såväl som i hushållen anser man att Danmark bättre kommer att kunna ta tillvara globaliseringens möjligheter, det vill säga stärka landets konkurrenskraft.⁸³

En helt central del i energieffektiviseringsarbetet är det avtal som Danmarks regering slöt med landets el-, naturgas-, fjärrvärme- och oljenätverks- och distributionsföretag den 22 augusti 2006.⁸⁴ Avtalet gäller mellan 2006 och 2013 och innebär att ovan nämnda företag förbinder sig att genomföra energibesparingar motsvarande totalt 2,05 PJ (petajoule, en petajoule är tusen trillioner joule vilket ungefär motsvarar 30 miljoner kW-timmar) per år under perioden, varav elbolagen står för 1,4 PJ. Hur besparingarna sker är upp till företagen själva att bestämma, detta för att få till stånd en så kostnadseffektiv förändring som möjligt.

Genomförda åtgärder ska följas upp löpande och en större utvärdering ska genomföras under 2008, vilken ska koordineras och finansieras av Energistyrelsen (motsvarande Energimyndigheten). Ett exempel på ett aktuellt initiativ är förslaget att införa så kallade energibesparingsbevis, vilket ska utfärdas då en investering genomförs som bevisligen givit någon form av energibesparing. Bevisen är tänkta att motsvara en viss energimängd (X kWh) och ska kunna säljas och köpas på en marknad. De praktiska detaljerna kring detta system är ännu inte lösta, men det finns liknande system i andra länder som kan fungera som förebilder.⁸⁵

När det gäller energiproduktion är regeringens vision att en allt större andel ska komma från förnybara energikällor och att Danmark på lång sikt ska vara helt oberoende av fossila bränslen. Mer konkret är målsättningen att minst fördubbla andelen förnybar energi till 2025, från dagens 15 till 30 procent.⁸⁶

Liksom i Sverige är en viktig målsättning för den danska regeringen att koppla ihop alla tre dimensionerna av begreppet hållbar utveckling: ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Med det som bakgrund har den potential som finns i den nya miljötekniken fått en ökad uppmärksamhet. Tanken är att satsningar på miljöteknik ska bidra till alla tre

⁸⁰ Danska regeringen (2003b)

⁸¹ Läs mer om dessa på Elstyrelsens (motsvarande Energimyndigheten) hemsida: <http://www.ens.dk/sw11576.asp>

⁸² Avtalet slöts mellan regeringen (Venstre och Konservative Folkeparti) och Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre och Socialistisk Folkeparti.

⁸³ Danska regeringen (2005e)

⁸⁴ Läs mer om avtalet på Elstyrelsens hemsida: <http://www.ens.dk/sw37217.asp>

⁸⁵ Framförallt Frankrike och Italien har liknande system, men även i viss mån även Storbritannien, Belgien och Australien.

⁸⁶ "En visionær dansk energipolitik 2025", presentation januari 2007, Transport- och energidepartementet (<http://www.ens.dk/sw45926.asp>).

dimensionerna genom att både minska miljöförstöringen och skapa förutsättningar för tillväxt och ökad sysselsättning⁸⁷.

Tabell 2-3 Danmarks handlingsplan för främjandet av miljöteknik, nio initiativ⁸⁸

Initiativ	Innehåll	Ansvar
1. Partnerskap för innovation	Främjande av partnerskap mellan företag, kunskapsmiljöer, myndigheter och användare	Miljödepartementet (vatten och bioteknik) och Transport- och energidepartementet (vindkraft, bränsleceller, biodrivmedel)
2. Fokuserat och förstärkt exportfrämjande	Samarbete om exportfrämjande mellan Danmarks exportråd, Transport- och energidepartementet och Miljödepartementet med fokus på: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Energi- och miljöeffektivitet ▪ Vindenergi ▪ Biomassa och avfall ▪ Vattenmiljö 	Danmarks exportråd, Transport- och energidepartementet och Miljödepartementet
3. Forskning	Nya strategiska forskningsinsatser för främjandet av miljöteknik	Utbildningsdepartementet och Rådet för strategisk forskning med underlag bl.a. från Miljödepartementet
4. Rådgivning, information och kunskapsuppbyggnad	Etablering av ett sekretariat inom Miljöstyrelsen som bland annat ska: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Besvara förfrågningar från företag, myndigheter och forskare om miljöteknik ▪ Utarbeta informationsmaterial ▪ Säkra koordineringen och uppföljningen av handlingsplanen 	Miljödepartementet
5. Fokuserat främjande av miljöteknik inom EU	Främja prioriteringen av miljöteknologi genom arbetet med bland annat EU:s 7:e ramprogram, program för konkurrenskraft och handlingsplan för miljöteknik (ETAP)	Miljödepartementet
6. Klimat- och energiteknik	Främjande av energiteknik som på en gång bidrar till försörjningssäkerhet, konkurrenskraft och minskade utsläpp av växthusgaser	Styrelsen för det nybildade Energiteknologiska utvecklings- och forskningsprogrammet (EUDP) Transport- och energidepartementet och Miljödepartementet, Utbildningsdepartementet och Rådet för strategisk forskning
7. Miljöeffektiv jordbruksteknologi	Främja teknologi som reducerar miljöbelastningen från livsmedelsproduktion	Departementet för livsmedel, lantbruk och fiske samt Miljödepartementet
8. En ren och	Främja teknologier som bidrar till att bevara	Miljödepartementet

⁸⁷ Danska regeringen (2007c)

⁸⁸ För en mer detaljerad beskrivning, se rapporten "Danska lösningar på globala miljöutfordringar: Regeringens handlingsplan för fremme af miljøeffektiv teknologi" (Danska regeringen 2007c)

oförstörd vattenmiljö	vattenmiljön	
9. En hälsosam miljö	Främja teknologier som bidrar till att minska utsläppen av hälsovådliga ämnen	Miljödepartementet

Källa: Danska regeringen, juli 2007c "Danska lösningar på globala miljöutmaningar: Regeringens handlingsplan för främjande av miljöeffektiv teknologi"

I juli 2007 presenterade regeringen sin handlingsplan för främjandet av miljöteknik⁸⁹ vilken innehåller nio övergripande initiativ inom vilka ett flertal konkreta åtgärder planeras för de kommande 5-10 åren (se tabellen ovan). Till viss del finansieras åtgärderna av den så kallade miljömiljarden⁹⁰, varav omkring 120 miljoner är avsatta till miljötekniksatsningar under perioden 2007-2009. Därutöver är den främsta finansieringskällan medel från de övergripande satsningarna på forskning, utveckling och innovationer inom ramen för globaliseringsbudgeten⁹¹, härifrån kommer omkring 670 miljoner DKK fram till 2010. Även finansiering från EU kommer att spela en avgörande roll för den danska handlingsplanens framgång.

Utöver satsningarna på miljöteknik genomförs för tillfället en form av "grön skatteväxling", där inkomstskatter och företagsbeskattning gradvis reduceras samtidigt som skattesystemet i övrigt anpassas enligt förorenaren-betalar principen. Exempel på konkreta åtgärder är introduktionen av en skatt på fosfor i djurfoder år 2005 och sänkningen av skatten på svavelfri bensin och diesel samma år, vilka båda föregicks av marginalkostnadsanalyser.

2.3.3 Infrastruktur

Danmark är ett till ytan litet tätbefolkat land och möter ur det perspektivet inte samma utmaningar när det gäller utbyggnaden av infrastruktur som till exempel ett stort och glest befolkat land som Sverige. Därmed inte sagt att situationen är problemfri, det är dock andra aspekter som behöver beaktas. Framförallt spelar vägnät och järnvägsförbindelser en roll när det gäller att öka flexibiliteten på arbets- respektive bostadsmarknaderna. Detta är dock inte en fråga som den danska regeringen prioriterar i konkurrenskraftssammanhang.

När det gäller IKT-infrastruktur är dock situationen annorlunda. Många av de initiativ och åtgärder som syftar till att öka produktiviteten i såväl det danska näringslivet som i den offentliga sektorn förutsätter ett väl fungerande kommunikationsnätverk. Ansvaret för dessa frågor ligger i första hand på Departementet för vetenskap, teknologi och utveckling.⁹² Målsättningen är att IKT ska integreras i samhällets alla sektorer.

I november 2006 instiftade vetenskapsministern ett IKT-råd med uppgift att främja utvecklingen och användandet av IKT, i huvudsak genom att ge råd och underlag till ministern i frågan. Rådet leds av ministern själv och utgörs i övrigt av representanter från både offentliga myndigheter, akademi och näringsliv.⁹³

När Vetenskapsdepartementets organisation gjordes om under våren 2006 skedde också en koncentration av kompetenser inom ITK-området till IT- och telestyrelsen (ITST), en

⁸⁹ Danska regeringen (2007c)

⁹⁰ 2006 beslutade regeringen att en miljard extra skulle avsättas till satsningar inom miljöområdet. Hur dessa pengar fördelas beslutas slutgiltigt i budgeten för 2008 och 2009, men en preliminär lista över satsningar finns i Bilaga 2

⁹¹ Läs mer på: <http://www.fm.dk/1024/visNyhed.asp?artikelID=8811>

⁹² Läs mer på: <http://videnskabsministeriet.dk/site/forside/it-og-telekommunikation>

⁹³ IKT-rådets hemsida: <http://videnskabsministeriet.dk/site/ikt-raadet>

myndighet med ansvar att genomföra regeringens politik på IT- och telefoniområdet. Särskilt fokus ligger bland annat på att reformera den offentliga sektorn genom digitalisering av vissa offentliga tjänster, säker infrastruktur, främjande av tillväxt i näringslivet genom ökad digitalisering och säkring av konkurrensutsatt och innovativ marknad för IKT-infrastruktur i framtiden.

3 Kommentarer och slutsatser

Den danska strategin för konkurrenskraft karakteriseras av ett **brett angreppssätt**. Sammantaget har man under de gångna åren presenterat närmare 400 konkreta initiativ för att rusta Danmark inför globaliseringens utmaningar i framtiden. För tillfället pågår en konsolideringsfas när de initiativ som kan förväntas ha störst betydelse för konkurrenskraft och i slutändan för välbefindandet i det danska samhället mejslas ut. Det handlar i huvudsak om initiativ inom tre övergripande områden:

- Utbildning
- Innovationer
- Entreprenörskap

Politiken fokuserar i stor utsträckning på att skapa gynnsamma **ramvillkor** för kunskapsuppbyggnad, innovationer och entreprenörskap med tillväxtfokus. Särskilt tydligt är detta inom de två sistnämnda områdena, där publikationerna *Innovation Monitor* respektive *Entrepreneurship Index*, spelar en central roll. Båda dessa bygger på snarlika modeller där vissa faktorer antas driva utvecklingen framåt och i vilka indikatorer används för att mäta utvecklingen år för år. Indikatorerna vägs sedan samman för att ge en komplett bild av situationen och för att identifiera områden där åtgärder behöver sättas in för att förbättra ramvillkoren och därmed konkurrenskraften.

Exempel på initiativ som, för Sveriges del, skulle kunna vara intressanta att studera närmare är framförallt satsningarna på att bygga upp en attraktiv och väl fungerande entreprenörskapsinfrastruktur. Rådgivning, finansiering och nätverksbyggande har visat sig vara viktiga för utvecklingen av nyföretagandet i Danmark, men fortfarande är detta system av företagstjänster för små och medelstora företag under uppbyggnad. Fokus har skiftat från en så kallad "one-stop shop" inriktning, där alla tjänster samlas under ett tak, till en "no-wrong-door" inriktning, vilket innebär att nätverket av tjänsteinrättningar och -företag måste bli mer sammanhållet så att entreprenören kan lotsas rätt oavsett var den initiala förfrågan sker.

Vid sidan av utbildning, innovationer och entreprenörskap är också arbetsmarknadspolitik av intresse. Trots svårigheter att isolera effekterna av den så kallade "flexicurity"-modellen från effekterna av den allmänna ekonomiska uppgången sedan mitten på 1990-talet anser många bedömare att Danmark lyckats relativt väl med sin politik. Många andra länder använder också det danska exemplet som inspiration i reformarbetet med de egna arbetsmarknaderna. För svenskt vidkommande finns eventuellt lärdomar att dra av potentiella effekter av den tämligen unika kombinationen av en flexibel arbetsmarknadslagstiftning och generösa trygghetssystem.

När det gäller möjligheterna för Sverige att direkt implementera danska initiativ är slutsatsen att det troligen inte är helt enkelt och ännu svårare är det att förutsäga vilken effekt dessa skulle få. Utvärderingar av åtgärder saknas i stor omfattning i Danmark och det är därför vanskligt att uttala sig om direkta effekter av specifika åtgärder. Viss försiktighet är därför att rekommendera.

4 Referenser

- Bamford, Anne (2005) *The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxmann, Münster /New York /München/Berlin
- Danska regeringen (2003a) *Handlingsplan for iværksættere – baggrundsrapport*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2003b) *Oplæg til klimastrategi for Danmark*. Transport- og Energiministeriet, København.
- Danska regeringen (2005a) *The Danish Reform Strategy: Contribution to EU's Growth and Employment Strategy*. Finansministeriet, København.
- Danska regeringen (2005b) *Denmark's National Reform Programme: The Danish Reform Strategy*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2005c) *Entrepreneurship Index 2006 – Entrepreneurship Conditions in Denmark*. Erhvervs- og Byggestyrelsen, København.
- Danska regeringen (2005d) *Kommunalreformen - Kort fortalt*. Indenrigs- og sundhedsministeriet, København.
- Danska regeringen (2005e) *Action plan for renewed energy-conservation: Energy conservation and the market*. Transport- og Energiministeriet, København.
- Danska regeringen (2006a) *Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investeringer i fremtiden, Aftale om fremtidig indvandring*. Finansministeriet, København.
- Danska regeringen (2006b) *Danmark i den globale økonomi: Konkurrenceevneredegørelse 2006*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2006c) *Denmark's National Reform Programme: First Progress Report*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2006d) *Fremgang, fornyelse og tryghed: Strategi for Danmark i den globale økonomi – de vigtigste initiativer*. København.
- Danska regeringen (2006e) *Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen*. 2 november 2006, København.
- Danska regeringen (2007a) *Danmark i den globale økonomi: Konkurrenceevneredegørelse 2007*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2007b) *En lettere hverdag for danske virksomheder: Færre byrder på vej mod 2010*. Økonomi- og Erhvervsministeriet, København.
- Danska regeringen (2007c) *Danske løsninger på globale miljøudfordringer: Regeringens handlingsplan for fremme af miljø*. Miljøministeriet, København.
- Danska regeringen (2007d) *Denmark's strategy for lifelong learning: Education and lifelong skills upgrading for all*. Rapport till Europeiska kommissionen, April 2007.
- EU-Kommissionen (2006) *A Year of Delivery: The European Commission's 2006 Annual Progress Report on Growth and Jobs*. Brüssel.
- ITPS (2007a) *Förmånsrättsreformen: En utvärdering av reformens konsekvenser för små och medelstora företag*. Rapport A2007:014.

- ITPS (2007b) *Svenskt nyföretagande i ett internationellt perspektiv*. Tillväxtpolitisk utblick Nr.1, april 2007.
- ITPS (2007c) *Sveriges konkurrenskraft: Att mäta och förstå nationell konkurrenskraft*. Rapport A2007:002.
- ITPS (2005) *Arbetsrätt, rörlighet och tillväxt*. Rapport A2005:16
- Kristensen, Frank Skov & Eliassen, Sören Qvist (2003). *Towards an entrepreneurship policy – A Nordic perspective*. Örebro.
- Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology (MERIT) och EU-Kommissionen (2006) *European Innovation Scoreboard 2006: Comparative analysis of innovation performance*.
- OECD (2006) *Economic Surveys: Denmark*. Paris.
- Sveriges Ambassad (2005) *Land-PM Danmark 2005*. Köpenhamn.
- World Economic Forum (2007) *The Global Competitiveness Report 2007-2008: Creating an Improved Business Environment*. Genève
- Velfärdskommissionen (2005) *Framtidens velfärd – vores valg*. Velfärdskommissionens slutbetänkande
- Världsbanken (2006) *Doing Business 2007: How to Reform*. Washington D.C.

Viktiga hemsidor:

- <http://www.globalisering.dk/>, Danmark i den globala ekonomin
- <http://videnskabsministeriet.dk/site/forside>, Departementet för vetenskap, teknologi och utveckling
- <http://fi.dk/site/forside>, Forsknings- och innovationsstyrelsen
- <http://innovationdanmark.nu/>, Danska regeringen innovationspolitiska råds hemsida
- <http://www.innovationsraadet.dk/>, Innovationsrådets hemsida
- <http://www.oem.dk/>, Ekonomi- och byggdepartementet
- <http://www.ebst.dk/>, Näringslivs- och byggstyrelsen
- <http://www.foranet.dk/>, Fora
- <http://www.velfaerd.dk/>, Velfärdskommissionens hemsida
- <http://www.trm.dk/sw232.asp>, Transport- och energidepartementet
- <http://www.ens.dk/>, Energistyrelsen
- <http://videnskabsministeriet.dk/site/ikt-raadet>, IKT-rådet
- <http://www.borger.dk/>, Medborgarportalen
- <http://www.mim.dk/>, Miljödepartementet
- <http://www.mst.dk/>, Miljöstyrelsen
- www.ecoinnovation.dk, Miljödepartementets hemsida för miljödriven innovation

<http://www.bm.dk/sw455.asp>, Sysselsättningsdepartementet

<http://www.ams.dk/>, Arbetsmarknadsstyrelsen

<http://www.jobindsats.dk/>, Jobindsatsdatabasen

<http://www.danskerhverv.com>, Danskät Näringsliv

Intervjuer

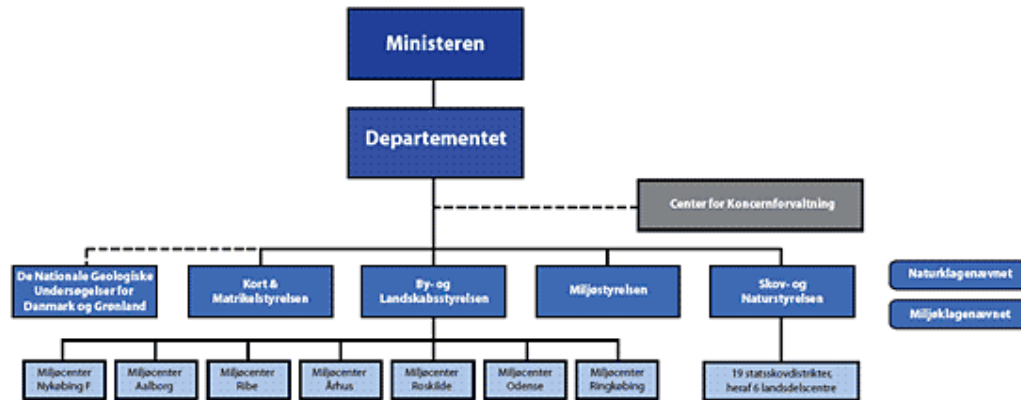
Morten Larsen, avdelningsansvarig, FORA, (2007-10-05)

Niels May Nielsen, avdelningsansvarig, FORA, (2007-10-05)

5 Bilaga 1: Organisationsdiagram för ett urval av departement

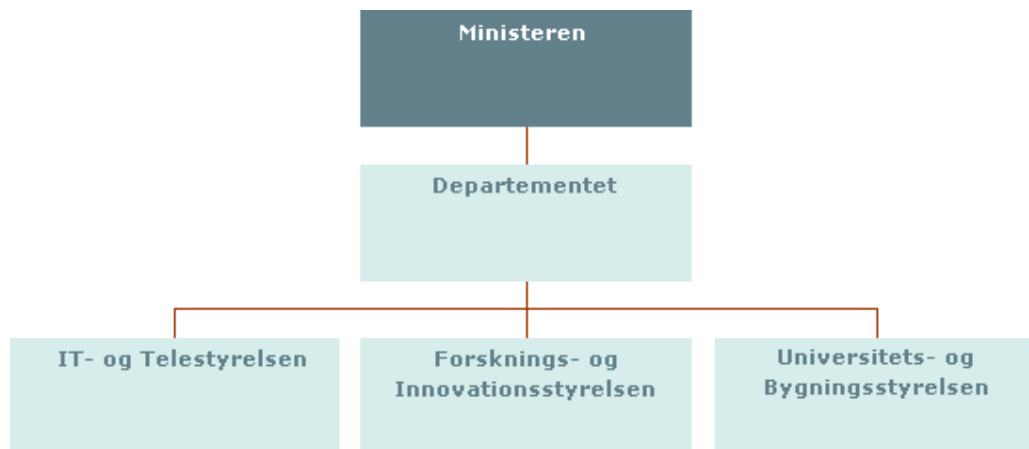
Miljödepartementet

Miljøministeriet

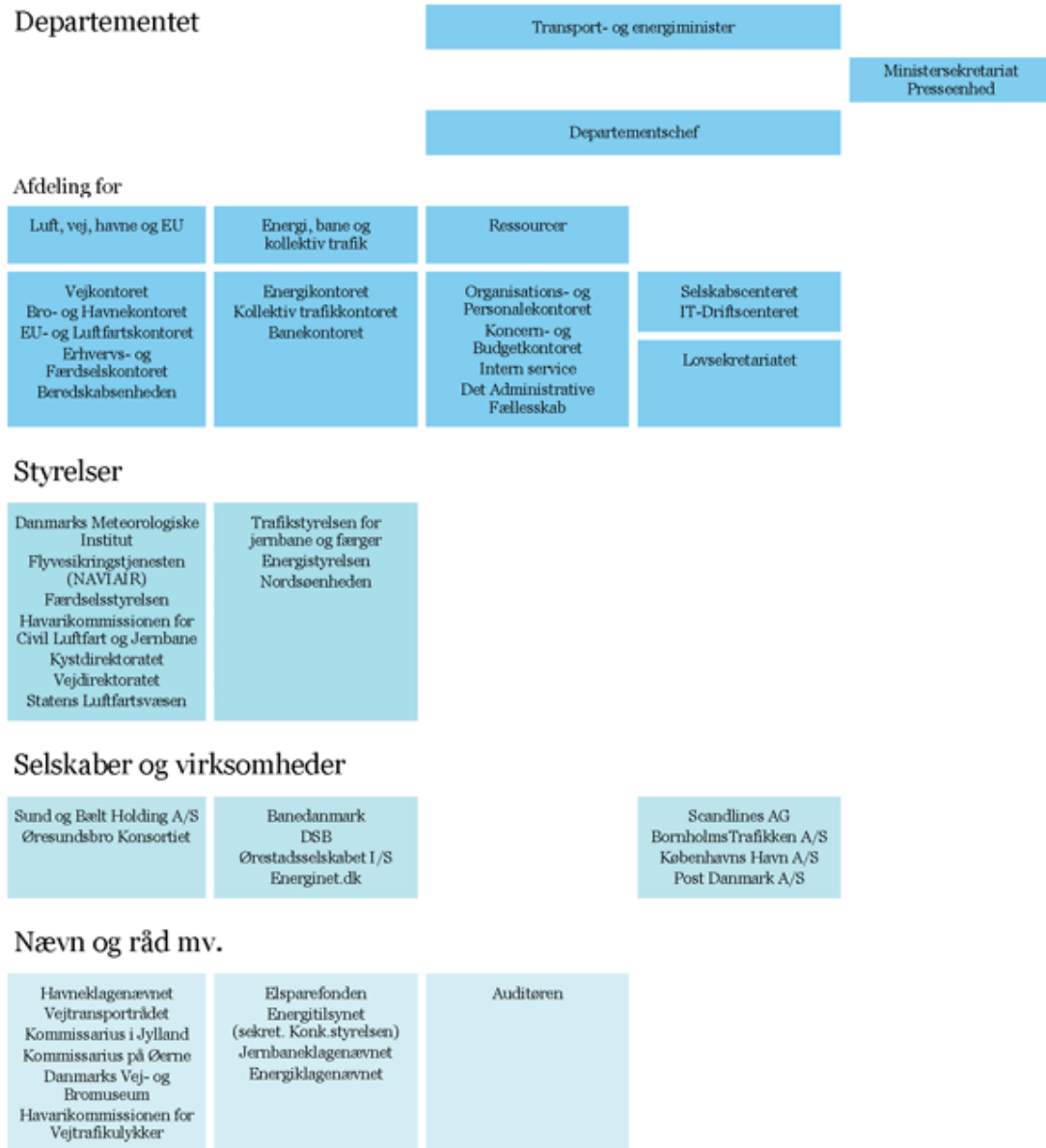
Departementet för vetenskap, teknologi och utveckling

(Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling)

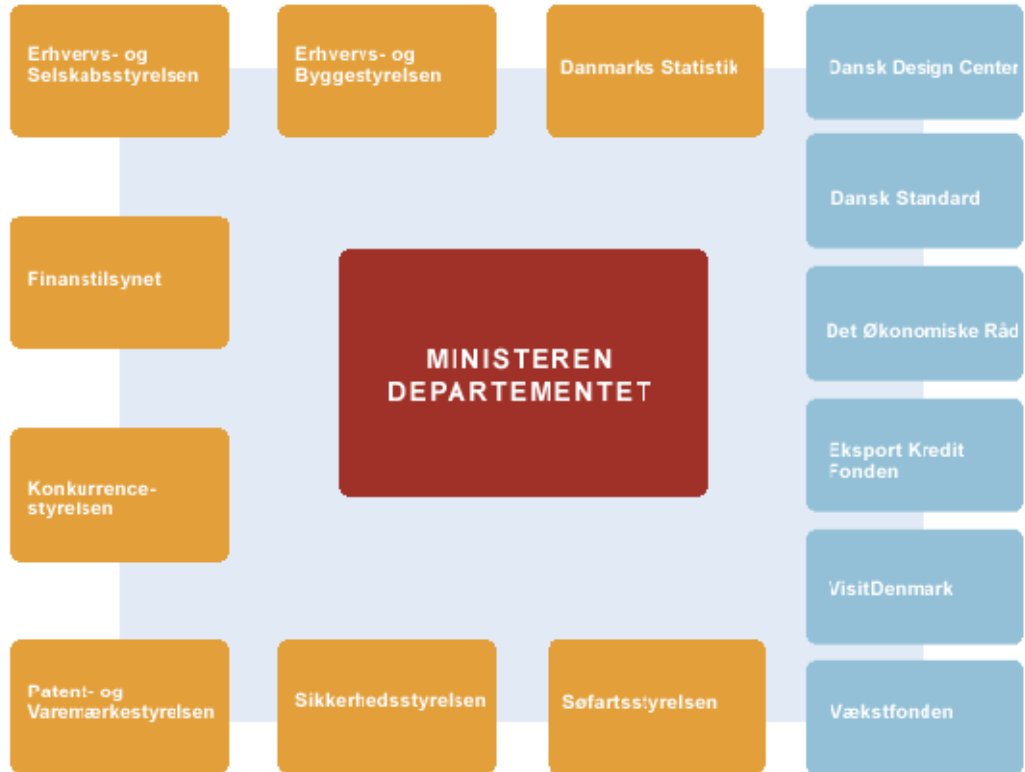

Transport- og energidepartementet (Transport- og Energiministeriet)

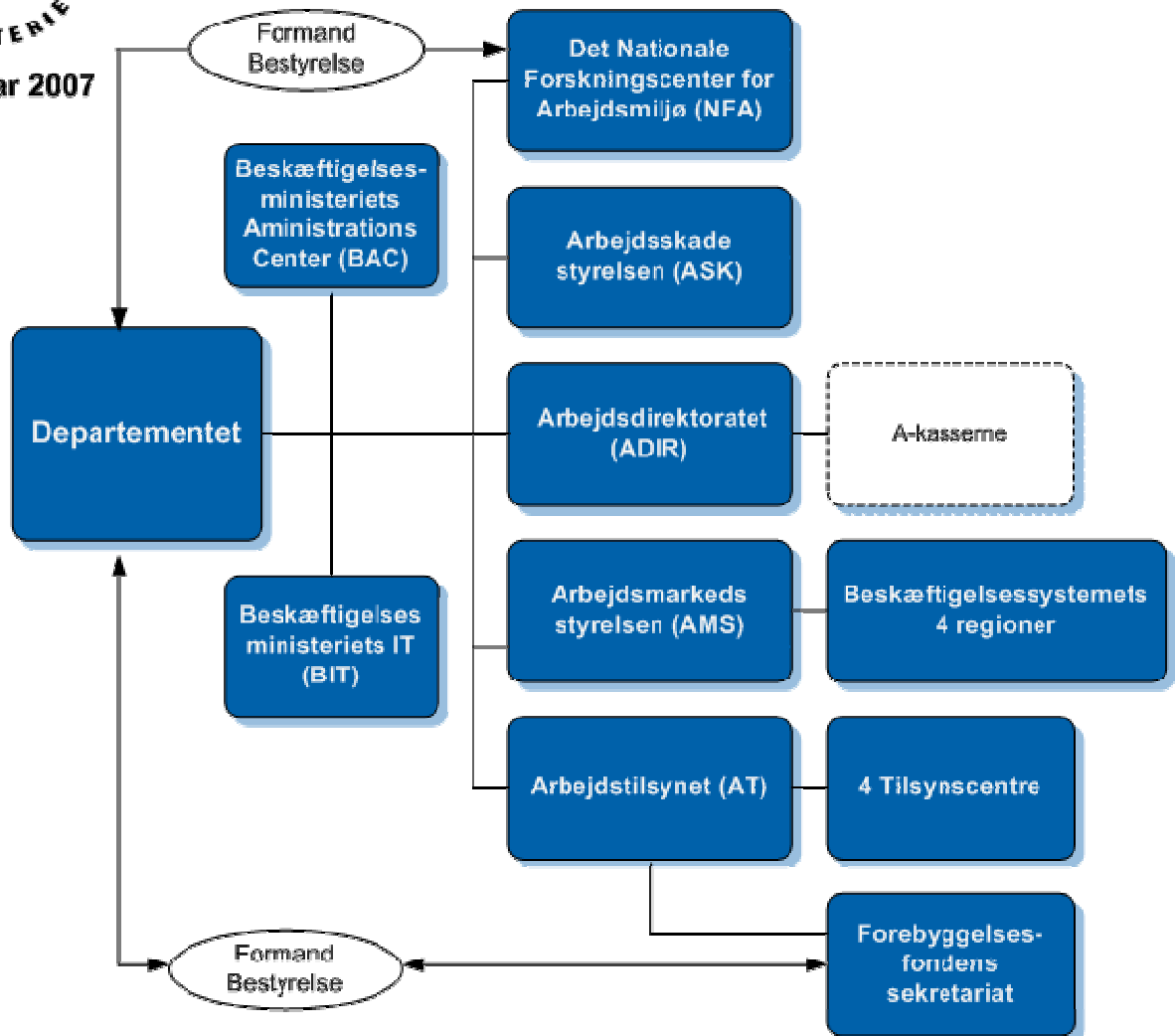
Organisationsplan for Transport- og Energiministeriet

Ekonomi- och näringslivsdepartementet (Økonomi- og Erhvervsministeriet)

Sysselsättningsdepartementet (Beskæftigelsesministeriet)

6 Bilaga 2: Preliminär fördelning av miljömiljarden

Initiativer	Beløb mio. kr.
På FL06	96
- Kemikaliehandlingsplan	
- Undersøgelser ved Kærgård klitplantage	
Forstærket vand- og naturindsats i 11 geografiske indsatsområder	558
Lokale grønne partnerskaber	50
Handlingsplan for miljøeffektiv teknologi	120
Borgerrettede miljøinitiativer	109
- Indsats mod partikelforurening	
- Klimakampagne "1 ton mindre"	
- Indsats for offentlige grønne indkøb	
- Forbedret vandkvalitet i svømmebade	
- Kompensation ifb. jordforurening	
- M. fl.	
Natur og Kulturprojekt Åmosen	22
Startkapitel til nationalparker	20
Endnu ikke udmøntet	25
Total	1000

Källa: Regeringens budget för 2006, www.fm.dk